

Afet ve Kriz Çevirmenliğinde Stres Faktörleri ve Öz Bakım İhtiyacı

Stress Factors and Self-Care Needs in Disaster and Crisis Interpreting

Filiz Şan¹ , Rana Kahraman Duru²

¹Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Almanca Mütercim ve Tercümanlık Anabilim Dalı Sakarya, Türkiye
²Dr. Öğr. Üyesi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Mütercim Tercümanlık Bölümü Üsküdar, Türkiye

Sorumlu yazar/

Corresponding author : Rana Kahraman Duru

E-posta / E-mail : rkahraman@fsm.edu.tr

ÖZ

Bu çalışmada afet ve kriz ortamlarında görev alan çevirmenlerin karşılaştığı stres faktörleri ve bu süreçte ortaya çıkan öz bakım ihtiyacı ele alınmaktadır. Afet bölgelerinde çalışan çevirmenler afet koşullarıyla birlikte dilsel, kültürel ve psikolojik zorluklarla mücadele ederken, kritik bilgilere aracılık etmektedir. Yerel halk, yerel ekipler vs. ile uluslararası ekipler arasında iletişimi sağlayan çevirmenler hem fiziksel hem de duygusal dayanıklılık gerektiren zorlu görevler üstlenmektedir. Bu süreçte stres yönetimi ve öz bakım stratejileri önemlidir. Öz bakım, fiziksel ve duygusal refahı sürdüren davranışları kapsar ve afet çevirmenleri için hayati bir rol oynar. Bu bakımdan stres yönetimi ve geliştirilecek öz bakım stratejileri, çevirmenlerin görevlerini daha sağlıklı bir şekilde sürdürmesine ve afet bölgelerinde karşılaştıkları zorlukları aşmalarına yardımcı olacaktır.

Bu çalışmada amaçlanan 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan Kahramanmaraş depremlerinde Afette Rehber Çevirmenlik organizasyonu koordinasyonunda ya da bireysel girişimleri ile görev almış çevirmenlere uygulanan yarı yapılandırılmış anketle onların bu süreçte yaşadığı zorlukları, stres faktörlerini ve öz bakım ihtiyaçlarını ortaya koymaktır. Araştırmadan elde edilecek bulgular çevirmenlerin iyilik halini geliştirmeleri için stratejiler geliştirilmesi için bir zemin hazırlamayı da hedeflemiştir.

Araştırmanın sonucunda çevirmenlerin psikolojik ve fiziksel olarak dayanıklılıklarını arttırmak için, afet öncesi eğitimlerde, görev sırasında ihtiyaç duyarsa süpervizyon benzeri uygulamalarla ve afet sonrasında ise psikolojik yardımlarla desteklenmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Afet Çevirmenliği, Kriz Çevirmenliği, Afette Rehber Çevirmenlik, Afette Stres Yönetimi, Afette Öz bakım

Başvuru / Submitted : 02.10.2024

Kabul / Accepted : 26.10.2024

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

ABSTRACT

This study focuses on the stress factors faced by interpreters working in disaster and crisis settings and the self-care needs that arise in this process. Interpreters working in disaster areas mediate critical information while struggling with linguistic, cultural and psychological difficulties and disaster conditions. By communicating between local people, local teams, etc., and international teams, interpreters undertake challenging tasks that require physical and emotional resilience. Stress management and self-care strategies are essential in this process. Self-care encompasses behaviours that maintain physical and emotional well-being and are vital for disaster and crisis interpreters. In this respect, stress management and self-care strategies will help interpreters perform their duties more effectively and overcome their challenges in disaster areas and crisis environments.

The primary aim of this study was to uncover the challenges, stress factors, and self-care needs of interpreters who were involved in the Kahramanmaraş earthquakes on February 6, 2023. Whether they were part of the Emergency and Disaster Interpreters (ARÇ) Organisation or working independently, these interpreters were surveyed using a semi-structured questionnaire. The findings of this research lay the groundwork for developing strategies to improve the well-being of interpreters in similar situations.

As a result of this research, pre-disaster training, supervision-like practises during assignments, and post-disaster psychological assistance are crucial in enhancing interpreters' psychological and physical resilience, enabling them to fulfil their roles more effectively.

Keywords: Disaster Interpreting, Crisis Interpreting, Emergency and Disaster Interpreting, Stress Management in Disaster, Self-care in Disaster

EXTENDED ABSTRACT

This study focuses on the stress management and self-care needs of interpreters in disaster and crisis settings and addresses the unique challenges they face during these times. In disasters and crises, interpreters must cope with heavy psychological and emotional burdens while struggling with linguistic and cultural barriers. Compared to other forms of community interpreting, disaster and crisis interpreting is a highly resilient process in a much more complex and uncertain field. While other types of community interpreting (e.g. court, health, etc.) usually work in more institutionalised and structured settings, interpreters working in disaster and crisis settings must make decisions more quickly, take on multifaceted roles, and demonstrate physical and mental resilience.

Disaster interpreting is not just about language. These interpreters serve as cultural bridges and connect local communities with international teams, facilitating coordination by swiftly and effectively transferring information during crises. The work of the Emergency and Disaster Interpreters Organisation (ARÇ) is a testament. Established after the 1999 Marmara Earthquake, ARÇ's mission is to break down language barriers in times of disaster and crisis by training volunteer interpreters. Following the February 6, 2023, earthquakes, ARÇ played a pivotal role in the initial days of the disaster and crisis, providing language support to international search and rescue teams and aiding in the rapid resolution of linguistic and cultural barriers.

According to the survey results, disaster and crisis interpreters face language barriers, cultural differences, long working hours and the inability to take breaks. The inability to rest and the emotional burden of working in disaster settings strain interpreters' resilience. The survey results revealed that many interpreters felt stress, helplessness and fatigue while on assignment. Disaster interpreters work under much more intense stress than community interpreters and are at a higher risk of burnout. According to the survey results, a significant number of interpreters experienced psychological effects such as guilt, extreme fatigue and emotional breakdown while returning to their social and professional lives after the disaster.

With their challenges, disaster and crisis interpreters must prioritise self-care strategies. Practises like meditation, breathing exercises, regular breaks, healthy eating, and social support are instrumental in preserving the psychological well-being of the interpreters. The stressful and uncertain nature of disaster and crisis interpretation necessitates adopting such strategies. Increasing training and establishing psychological support systems for interpreters, particularly before disasters, can significantly enhance their preparedness for these demanding roles. This study also underscores the importance of comprehensive training for interpreters before disasters and crises. The survey results reveal that most interpreters need adequate pre-disaster training, leading them to take responsibility for disaster areas unprepared. This lack of preparation can significantly hinder their ability to cope with the challenges they face during a crisis. Developing and implementing training programmes for disaster interpreters can improve communication during crises and enhance interpreters' psychological resilience.

Coordination is also crucial for interpreters to fulfil their duties effectively during disasters. While communicating between local people/teams and international aid organisations, interpreters actively participate in rapid decision-making processes. The survey results reveal that interpreters need help overcome cultural and linguistic differences

between foreign teams and local communities, which makes coordination difficult. In addition, factors such as lack of breaks, long task hours, and uncertainty during the task increase interpreters' emotional burden and show that they need more support and guidance during these processes.

In the aftermath of the disaster, access to psychological support is crucial for translators to return to their social and professional lives. According to the survey results, many interpreters found it challenging to return to their social and professional lives after the disaster and experienced symptoms such as extreme fatigue, anger, and depression. Therefore, providing psychological support to disaster interpreters after the crisis is critical in mitigating such adverse effects. However, the survey results show that many interpreters do not have access to this support and try to cope only with the support of family and friends.

In conclusion, disaster and crisis interpreting differs from community interpreting in requiring multifaceted roles under uncertainty and intense stress. Beyond linguistic mediation, disaster and crisis interpreters must undertake crisis management and coordination tasks. This process severely strains the psychological and physical resilience of the interpreters. Adopting and disseminating self-care strategies in disaster and crisis interpreting will enable interpreters to fulfil their duties with less impact from these challenging processes. Among the main findings of this study are the importance of pre-disaster training, effective coordination during the disaster process, and psychological support after the disaster.

1. Giriş: Afet ve Krizlerin Toplumsal ve Bireysel Etkileri

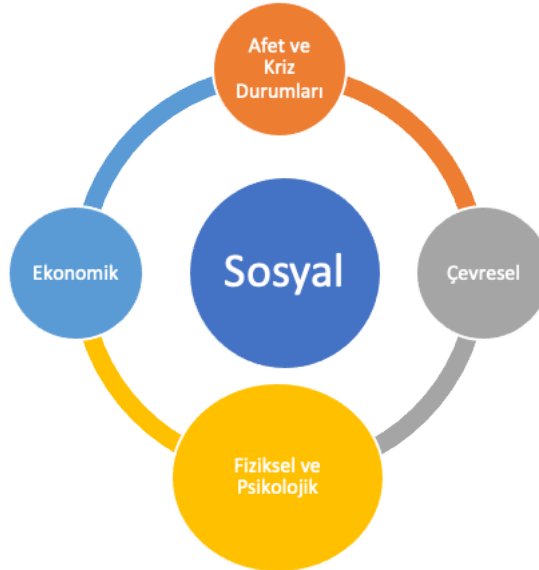
Afet¹ ve krizler² aniden ortaya çıkan, insan hayatını tehdit etmesi nedeniyle de baş etmesi zor olaylardır. Fiziksel kayıplara ek olarak hızla değişen koşullar ve belirsizlik gibi nedenlerle psikolojik etkileri de epey fazladır.

Akademik bağlamda afet, tipik olarak, bir topluluğun veya toplumun işleyişinde önemli bozulmalara neden olan ve etkilenen topluluğun kendi kaynaklarını kullanarak başa çıkma yeteneğini aşan insani, maddi, ekonomik veya çevresel kayıplara yol açan ani, yıkıcı bir olay olarak tanımlanır.

Afetlerin özellikleri genellikle şunları içerir; büyüklük (olayın büyüklüğü veya ciddiyeti), etki (insan hayatı, mülk ve çevre üzerindeki sonuçlar), sıklık ve süre (benzer olayların ne sıklıkla meydana geldiği ve etkilerinin ne kadar sürdüğü), müdahale gereklilikleri (acil durum müdahalesi ve uzun vadeli iyileştirme önlemlerine duyulan ihtiyaç).

Afet çalışmaları alanı, acil durum yönetimi, halk sağlığı, şehir planlama ve çevre bilimi gibi disiplinleri kapsar ve hem hazırlık hem de müdahale stratejilerine odaklanır.

Birçok afet türü vardır ve farklı biçimler alabilir. Ancak, tüm bunlar genel olarak aşağıdaki üç kategoride sınıflandırılabilir; doğal afetler (jeolojik, hidrolojik, iklimsel, meteorolojik, biyolojik), insan kaynaklı veya teknolojik afetler (çevresel bozulma, kirlilik, terör, kazalar), çoklu karmaşık (doğa + insan kaynaklı) afet durumları (gıda, salgın hastalıklar ve pandemi, zorunlu göç).

Şekil 1. Afet ve Krizlerin Etkileri

Afet ve krizlerin tipik sonucu, normal yaşam kalıplarının, ekonomik faaliyetlerin ve iletişim sistemlerinin önemli ölçüde bozulmasıdır. Buna barınma, yiyecek, giyecek, tıbbi yardım ve diğer temel bakım hizmetleri için olağanüstü ihtiyaçlar eklenilebilir. Toplumsal yapıyı etkiler ve toplumun olağan işleyişi üzerinde büyük bir engel oluşturur. Afetin sadece fiziksel sonuçları yoktur, aynı zamanda psikolojik ve psikososyal boyutlar gibi diğer alanları da kapsar. Afet ve kriz arasındaki fark etki süreleri olarak tanımlanabilir. Kriz durumları yalnızca belirli bir zamanda, belirli bir bölgede, tanımlanabilir insan gruplarında meydana gelen ve çevredeki toplumlar ve bölgeler üzerinde etkileri olan yıkıcı olaylar değildir, yarattıkları durumlar daha uzun süreli ve çoğu zaman kalıcı etkiler bırakır.

Kriz, bir felaket tarafından tetiklenebilecek kısa ve uzun vadeli olayları ve etkilerini dahil etmek için her şeyi kapsayan bir terim olarak kullanılmaktadır. Tüm tanımlar süre, ihtiyaç duyulan kaynaklar, coğrafi etki, sonuçlar ve etkiler vb. hususları içermektedir. Hazırlıklı olma, dayanıklılık ve uzun vadeli yeniden yapılanma dahil olmak üzere yıkıcı bir olay meydana gelmeden önce ve sonra dikkate alınması gereken tüm zamansal ve toplumsal boyutlar kriz kavramının şemsiyesi altında toplanabilmektedir. Kriz kavramı tutarlı bir kavramsal çerçeveden yoksundur. Bununla

¹ Afet kelimesinin Türkçe kökeni Arapça āfat آفة “bela, felaket, salgın hastalık” sözcüğünden gelmektedir (Etimoloji Türkçe, 2021). İngilizcesi olan “disaster” kelimesi ise Orta Fransızca “désastre” den ve Eski İtalyanca “disastro” kelimelerinden türetilmiştir; bu aslında Eski Yunanca azaltıcı önek δυσ- (dus-) “kötü” ve ἀστυρ (aster), “yıldız” dan gelmektedir. Böylece Yunanca “kötü yıldız” betimlemesi gezegenlerin konumuna yüklenen bir felaketin astrolojik anlamından gelir (Liddell ve Scott, 1996; Etkin, 2015)

² Türkçe “kriz” ve İngilizce “crisis” kelimelerinin kökeni Fransızca crise “buhran” kelimesinden gelmektedir. Eski Yunanca κρίσις, κρίσις (1. yargı, hüküm, 2. hastalığın dönüm noktası) sözcüğünden alıntı olan kelime κρίνω (yargılamak, hüküm vermek) fiilinden türetilmiştir. “Buhran” kelimesinin Türkçe kökeni ise Arapça bhr kökünden gelen buhrān بحران hastalığın dönüm noktası, kriz” sözcüğünden gelmektedir (Etimoloji Türkçe, 2021; Online Etymology Dictionary, 2021)

birlikte, sık sık birbirinden sapan çok sayıda görüş vardır. Çağdaş toplumda *kriz*, esas olarak ayrımcılık eylemi veya seçim, yargılama ve karar verme dahil olmak üzere ayrımcılık yapma kapasitesi ile ilgili olabilmektedir. Bağlam aynı zamanda kaçış, çatışma çözümü ve açıklama kavramlarını da kapsar. Sağlıkta acil durum ve insani kriz kullanımları bir örnek teşkil edebilir: Covid-19 gibi biyolojik süreçlerin neden olduğu sosyal bozulmalar pandemiler altında sağlık acil durumları olarak sınıflandırılmıştır. Öte yandan savaş, istikrarsızlık, açlık, kuraklık veya kitlesel göçten kaynaklanan sosyal bozulmalar insani krizler olarak tanımlanabilir.

Şekil 2. Afet Yönetim Döngüsü (Kahraman, S., Polat, E., ve Korkmazyürek, B., 2021)

İletişim stratejileri acil durum ve krizlerle başa çıkmaya yönelik hazır bulunuşluluk, toplumlarda (özellikle beklenen doğal veya insani tehlikelere karşı) direnç oluşturmayı amaçlayan süreçlerin bir parçası haline gelir, böylece yanıtlar daha etkili olur, toparlanma ciddi bir şekilde başlar ve yeniden yapılanma, etkilenen nüfusun olağan işleyişine kademeli olarak geri dönülmesine olanak tanır. Krizler genellikle sınır ötesine taşan etkilere sahiptirler ve öyle olmasalar bile ister göçmen işçi, ister mülteci veya turist olsunlar, kültürel ve dilsel olarak farklı toplulukları barındıran toplumlar bu krizlere yakalanabilir. Çok dilli kriz durumlarında iletişim sorunlarını çözerken sınırlamalarımızı tanır, araştırır ve ortaya çıkan ihtiyaçlara göre konum alırız. Genel olarak hem yazılı hem de sözlü eylemler olarak anlaşılan çeviri ve çevirmenlik, kriz yönetimi planlarına afete hazırlık planlamasının içine afet öncesinde dahil olmuşsa hayat kurtarır, maddi hasarları ve kayıpları azaltır. Krizlerin etkileri ve kriz döneminde ortaya çıkan ihtiyaçlar sadece insani, tıbbi, lojistik ve siyasi değildir, çoğu zaman öngörülemez etkiler de önemli bir unsur olarak karşımıza çıkar. Her türlü teknolojik aracın ve hazır bulunuşluluğun olduğu durumlarda bile, sözelimi dil engeli çoğu zaman en büyük sorunlardan biri haline gelir.

Bu bağlamda büyük ölçekli afet ve kriz durumlarında uluslararası yardım çağrısı ile ortaya çıkan iş birlikleri çok dilli iletişimin önemini de vurgular hale gelmiştir. “Afet ve Kriz çevirisi” sürekli olarak disiplinlerarası bir temas noktası kurarak, krizden etkilenen toplulukların ve onlarla iletişim kuranların ihtiyaçlarını psikolojik, sosyolojik ve diğer bilimsel araştırma alanları açısından ampirik bir sahaya dönüştürmüştür (Slovic, 1987; Slovic ve Peters, 2006).

2. Afet ve Kriz Ortamlarında Çevirmenlik

Afetin bölgesel etki alanının genişliği, şiddeti ve sonuçları yerel kaynakların yetersizliğine neden olabilir. Bu durum hem yerel halkın sürece dahil olmasını gerektirebilir hem de afet bölgesi dışından kaynaklara ihtiyaç duyulmasına ve yerel nüfus ile afet bölgesi dışından sürece dahil olan müdahale ekipleri için boyut, etki ve süre açısından büyümesine neden olabilir. Afet bölgesinde müdahale sınırlarının genişlemesiyle birlikte, kriz sırasında, etkilenen yerel topluluklar ile yardım faaliyetleri kültürel ve dilsel olarak farklı topluluklar için yeni iletişim ihtiyaçları ortaya çıkarmaktadır. Sağlık alanında farklı dil ve kültürden gelenler veya sığınmacılar için verilen çeviri hizmeti alanları gibi bazı toplum çevirmenliği bağlamları, “duygusal ve etik ikilemleri çeviri performansının merkezinde sorgulatır”³ (Costa ve ark., 2020, s. 38). Buna afet ve kriz ortamlarında çevirmenlik yapan kişiler açısından baktığımızda buradaki zorlu şartlar da fiziksel ve psikolojik olarak zorlayabilecek düzeyde ağır bir faaliyettir.

³ Aksi belirtilmedikçe çeviri yazarlara aittir.

Sahada görev yapan çevirmenlerin işi diğer toplum çevirmenliği türleriyle karşılaştırıldığında daha fazla dayanıklılığı, çoklu ve öngörülemeyen risklerle yüzleşmeye hazır olmayı, ileri düzeyde durum yönetme becerisini ve yetkinlikleri gerektirir. Dil ve kültür engelleri, çevirmenlerin karşılaştığı en öncül zorluklardır. Ayrıca kültür çeşitliliği ve toplumsal normlar da çalışma şartları üzerinde belirleyicidir. Uluslararası iletişimin en büyük engeli dildir (Kirkpatrick, 2020).

Bu çalışma kapsamında da afet ve kriz ortamlarında görev alan çevirmenlerin çalışma öncesi, sırası ve sonrasındaki durumlarını anket soruları ile özdeğerlendirerek aktarmaları ve öz bakım konusundaki farkındalıkları ve ihtiyaçları ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Çevirmenin afet ve kriz ortamındaki görevini, karşılaşması muhtemel engelleri ve zorlukları incelemekten anlamak zordur. Her coğrafyanın koşulları farklı olabilir. Bilgi aktarmak için dilsel bir ortam gereklidir. Çevirmenlerin rolü, ister doğrudan afet ve kriz bölgelerinde olsun, ister daha dolaylı koordinasyonda ve iletişimde olsun, son derece karmaşık, dinamik ve çok yönlüdür (Inghilleri ve Harding, 2010, s. 165). Inghilleri'nin (2005) Bourdieu'nün kavramıyla ifadesine göre, "Çevirmenlik mesleğinin bir 'belirsizlik bölgesi' olarak mevcut yapısı göz önüne alındığında, çevirmenlerin bilgisi, mevcut durumları kontrol etmede zaman zaman yetersiz kalabilmektedir" (s. 81). Afet ve kriz ortamları gibi anlık ortaya çıkan, geniş bir kitleyi etkileyen ve uzun süre ne kadarının etkilendiğinin mulak olduğu bir çalışma alanında *belirsizlik bölgesi* bireysel beklentiler ile gerçek deneyimler arasında sorunlu boşlukların ortaya çıktığı yerlerde belirgindir. Bu alanlara örnek olarak nesiller arası uçurumlar ya da çelişkili koşulların algılanabilirliği, özellikle iyi tanımlanmamış çalışma alanları verilebilir.

Benzer tanımlamayı Şan, bu konuda ortaya atılan tanımların ve kapsamlarının ülkelerin durum ve ihtiyaçlarına göre farklılık gösterdiğini, bu bağlamda ortaya çıkan tanımlarda ülkedeki mevcut uygulamalardan hareket edildiği ifade etmektedir. Çeviriye kimin, neden ve nerede ihtiyaç duyduğu, çeviri ihtiyacının kimler tarafından, nasıl karşılandığı, hangi alanlarda ne tür gereksinimlerin mevcut olduğu gibi soruların yanıtı genel çerçeveyi ortaya koyarken, hangi uygulamaların bir tanımın içine girdiği, hangi alanların *belirsizlik* içinde kaldığı toplum çevirmenliği gibi geniş bir alan için çeşitli soruları da beraberinde getirmektedir (Şan, 2021).

Bu nedenle, bu makale, çevirmenlerin kendi bakış açılarından ve deneyimlerinden hareketle belirsizlik bölgesi olarak adlandırılabilir, afet ve kriz bölgelerinde karşılaşılan zorlukları ve engelleri, ihtiyaç duyulan desteği belirgin halde ortaya koymaya çalışacaktır.

Moser-Mercer ve arkadaşları, (2014), sahada görev alan çevirmenlerin karşılaştığı zorlukları temelde üç kategoriye ayırmaktadır: Dil ve kültürle ilgili zorluklar, rolle ilgili zorluklar ve duygusal zorluklar (s. 141). Bu makale kapsamında bu zorluklar anket uygulamasına yönelik olarak kültürel (eğitim ve deneyimsel birikim), dilsel, sosyal, psikolojik boyutlar düşünülerek yapılandırılmıştır. Afet ve kriz ortamlarında iletişim ve koordinasyonu sağlayan her uzman kadar çevirmenler de zorluklarla karşı karşıyadır. Sözelimi çevirinin uzmanlık bilgisine ihtiyaç duyacağı her alanındaki kısaltmalar ve terimler hakkında iyi bir bilgi birikimine sahip olması gerekir, aksi takdirde doğru mesaj iletilmeye-bilir. Yazılı ve sözlü çevirmenler, normal çeviri şartlarında çeviriye girmeden önce, özellikle toplantı konusu ya da çevrilmesi istenen metin hakkında ortalama da olsa bir bilgi sahibi olurlar ve hazırlık yaparlar. Ancak afet ve kriz durumları gibi belirsizliklerin hâkim olduğu bir ortamda çalışmak durumunda kalan çevirmenler yaşanan gerginlikte duygusal dayanıklılıklarını ve bilgi stoklarını tüketebilir, çevirmenin sıkıntıya girmesine neden olabilir. Korkunç olayların anlatılarını aktarmak, zorlu koşullarla baş etmek zorunda kalabilir ve hayat ile ölüm arasındaki ince çizgide dengede kalmaya çalışabilirler.

Yerel ve uluslararası ekipler, yerel kurumlar ve uluslararası kurumlar ve insani yardım aktörleri arasındaki kriz iletişimi son derece karmaşık yapılar barındırır. Müdahale ekipleri ve etkilenen nüfus arasındaki iletişim, bir anda kafa karışıklığı kaynağı haline gelebilir ve en kötüsü gecikmeler nedeniyle ek maddi hasara, kayıplara veya ölümlere yol açabilir (Bastide, 2018). İnsan ya da doğa kaynaklı afetlerin toplum üzerinde önemli etkileri olan büyük felaketlere dönüştüğü krizlerde, dilin gücü son derece önemli hale gelir. 6 Şubat Depremi de bunun en belirgin örneklerinden biridir. Farklı inançları, dilleri ve kültürleri olan çok büyük bir bölgeyi etkilemiştir. Uluslararası insani yardım kuruluşları çok zorlu şartlarla mücadele etmeye çalışan bir nüfusla karşı karşıya kalmış ve yerel STK'ların ve kurumların üyeleri de aynı anda afet koşullarından etkilenmiştir. Pek çok farklı insanın birçok ihtiyacına cevap vermeye çalışırken onlar da bu koşullardan etkilenmekte ve çevirmenlik konusunda destek almak zorunda kalmaktadır. Böylesine büyük çaplı afet ve kriz durumlarında müdahale ekiplerinin, kurum ve kuruluşların sahada yerel temas noktalarına ulaşmalarında yaşadığı zorluklar, afet bölgesine intikalde yaşanan zorluklar, iletişim konusunda yardımcı olacak yerel insan kaynağından faydalanmayı gerektirebilmektedir.

İnsani yardım operasyonlarında koordinasyon, etkili ve hızlı iletişime bağlıdır. İletişimde yaşanacak aksaklık uluslararası ekiplerin acil durumlara müdahale etmesindeki çabalarını güçleştiren ve kaynakların koordine edilmesini engelleyen en yaygın unsur olarak kabul edilmektedir. Acil durum planlarının, krizde etkili iletişim hazırlıklarının ve tatbikatların da temel amacı, art arda gelebilecek krizlerin kritik altyapılar üzerindeki ilk etkisini kontrol altına almaktır.

Yazılı ve sözlü çeviri ihtiyaçları bağlamında yaşanan krizler çeşitli bilim insanları/araştırmacılar tarafından incelenmiştir. Örneğin O'Brian, Quinn'in ifadelerine atıfta bulunur ve olay aşamasında kriz çevirisinin önemini vurgular. Buna ek olarak, Quinn, etkinlik öncesi aşamada ortaklıkların kurulmasını ve topluluğun katılımını önerir. Bu aşamada uygulanmasını önerdiği stratejilerden biri, "kültürel ve dilsel olarak uygun iletişim düzeylerini hedefleyen yapılar oluşturmak için personel kapasitesini geliştirmektir" (O'Brien, 2016). O'Brien, "kriz" bağlamında çeviriyi, önemli bir tehdit oluşturan unsurları ve oluşan zararı azaltmak için çok dilli engellerin iletişimle aşılması olarak tanımlamaktadır. Krizlerin küreselleşen doğası gereği, bölgesel etkiler olduğunda bile küresel tepkiler verilmesi gerekmektedir (Federici ve O'Brien, 2019). O'Brien, sınır ötesi bir krizin aynı zamanda kültürel ve dilsel sınırların aşılması olarak da tanımlandığını savunmaktadır. Genel olarak artan küresel göç rakamlarını göz önünde bulundurduğumuzda, kültürel ve dilsel sınırların önemini vurgulamak burada daha da önemli hale gelmektedir (O'Brien, 2016).

Bir afet sonrasında uluslararası insani yardım kuruluşları derhal harekete geçmek, bilgi alışverişinde bulunmak ve etkilenen toplulukların ihtiyaçları ve gereksinimleri hakkında bilgi edinmek için iletişime ihtiyaç duyarlar. Yukarıda sözü edilen sınırları aşan, etki alanı olarak farklı dilden ve kültürden grupları etkileyen ve mevcut müdahale kapasitesinin yetersiz kaldığı durumlarda uluslararası yardım çağrısına çıkılması gerekir. Bu çok dilli ve çok kültürlü ortamlarda iletişimde en başta gelen ihtiyaç diller arasında iletişim köprüsünü kurmaktır. Tam da bu inşa noktasında çeviri ve çevirmen ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Bu ihtiyacın artışına bağlı olarak ilk sivil çevirmen girişimlerinden biri, 1993 yılında Fransa'da Lori Thicke ve Ros Smith-Thomas tarafından Traducteurs sans Frontières adıyla kurulan yapıdır. Başlıca kuruluş amacı dünyanın farklı noktalarındaki çevirmenleri sağlık, beslenme ve eğitim konularında bir araya getirmek ve kâr amacı gütmeyen kuruluşlarla buluşturmaktır. 2011 yılında da Translators without Borders (TWB) da dünya çapında kritik insani yardım ve uluslararası kalkınma çabalarını engelleyen dil boşluklarını kapatmayı amaçlayan ABD'li bir kâr amacı gütmeyen kuruluş olarak yapılanmıştır. Sınır Tanımayan Çevirmenler (TWB) ise dünya çapında insani yardım ve kalkınma kuruluşlarına dil hizmetleri sunan 100.000'den fazla dil gönüllüsünden oluşan küresel bir topluluktur. Sınır Tanımayan Çevirmenler 2016 yılından bu yana, uluslararası müdahale ekiplerinin insani bir krizde karşılaşacakları dil çeşitliliğinin en azından farkında olmalarına yardımcı olmak için kriz dil haritaları yayınlamaktadır.⁴

Dil engellerinin hızla aşılarak gerekli yardımların krizlere dönüşmeden afet bölgelerine ulaşması amacıyla, tamamen gönüllülerden oluşan benzer bir organizasyon girişimi, 1999 yılında Türkiye'de meydana gelen iki yıkıcı depremin ardından başlatılmıştır. Afette Rehber Çevirmenlik Organizasyonu (ARÇ)⁵ farklı fikirler ve ilgi alanları arasındaki boşluğu doldurarak iletişimde rehberlik, aracılık ve kolaylaştırıcılık yapmak amacıyla bir araya gelmiştir.

Afet ve kriz durumlarına hazır bulunuşluluk ve farkındalık kazandırmak amacıyla çevirmenler için sistematik ve kalıcı eğitim içerikleri ile iyi tanımlanmış hedeflere sahip programlar uygulanması bir gerekliliktir. Bu eğitim programları ve uygulamalar sayesinde öngörülemez durumlarla etkin bir şekilde mücadele etmek ve bu kriz durumlarından çıkmak mümkündür.⁶ ARÇ organizasyonunun eğitim, uygulama ve tatbikat çalışmaları da bu anlamda önemli bir rol oynamaktadır. Çevirmenlerin afet ve kriz durumları konusunda önceden eğitim alması acil durumları, kriz senaryolarını, zorluklarla başa çıkabilmeyi kolaylaştıracak yetkinlikler geliştirmesine olanak sağlamaktadır (Kahraman Duru, 2024).

Bu araştırmanın amacı kriz ortamlarında görev alan çevirmenlerin zorlu şartlardan nasıl etkilendiğini tespit etmek ve stres yönetimi ve öz bakım ihtiyacını belirlemektir. Bu çalışmada elde edilecek bulgular değerlendirildikten sonra karşılaşılabilecek yeni afetlerde daha hazırlıklı olunması için öneriler geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu amaç ve hedefler doğrultusunda yapılacak araştırma için öncelikle afet koşullarında çevirmen olarak çalışma konusunda ARÇ organizasyonu ve 6 Şubat operasyonu saha örneği olarak açıklanacaktır.

3. Afette Rehber Çevirmenler Örneği: 6 Şubat ve Sonrası

Temel amaçları, uluslararası arama kurtarma ekiplerine çeviri hizmetleri sunmak olan Afette Rehber Çevirmenlik organizasyonu öncelikle gönüllülerin alan bilgisi ile donatılması, tatbikatlarla bu bilgilerin pekiştirilmesi ve gerektiğinde sahada görev alması şeklinde yapılandırılmıştır.

2000 yılı, ARÇ'ın gönüllü çalışmaları başlamıştır. Aynı yıl kurulan Çeviri Derneği bünyesinde yer alan bu organizasyon yapısı, Türkiye'de Toplum Çevirmenliği alanında kurumsallaşma ve dönüşümün ilk örneklerindendir ve halen ilk olma özelliğini korumaktadır. Bu organizasyon yapısını tek ve biricik yapan ve sürdürülebilir kılan, kriz ve afetler sırasında etkili bir şekilde çalışacak çevirmenleri hazırlamak için eğitim kurumları, sivil toplum kuruluşları ve ilgili kamu kurumlarının ortaklığı ile kapsayıcı bir yapıda gönüllülük ilkesinden vazgeçilmemiş olmasıdır.

⁴ <https://translatorswithoutborders.org/about-us/> Çevrimiçi erişim: 19.09.2024.

⁵ Afette Rehber Çevirmenlik Organizasyonu hakkında geniş bilgi için bkz. Kurultay T. ve Bulut A, 2012.

⁶ Altınsoy, E. (2023) <https://ceviridernegi.org/bir-arcin-notlari/> Çevrimiçi erişim: 09.09.2024.

ARÇ organizasyonun kuruluşunu ve verdiği eğitimleri takiben, İran-Bam Depremi (2003), Banda Aceh Tsunamisi (2004), Pakistan Depremi (2005), Yunanistan Orman Yangını (2007), Fransa Ulusal Simüle Edilmiş Harekâtı (2008), Yunanistan K9 Eğitimleri (2007–2008), Japonya Depremi (2011), Libya Kurtarma Harekâtı (2011) gibi operasyonları izlemiş, uluslararası kaynakları takip etmiş, çevirmiş ve bunları yerel ve uluslararası kuruluşlarla paylaşmıştır (Doğan, 2016). ARÇ organizasyonu, özellikle 2011 yılında Van ve çevresinde meydana gelen yıkıcı deprem sırasında aktif olmuş ve müdahaleye tam olarak dahil olmuştur.

6 Şubat 2023 tarihinde eşi benzeri görülmemiş yıkıcı depremlerin ardından ARÇ'nin altyapısı, hazırlanmış insan gücü, ilgili STK'larla işbirliği ve gönüllülerin katılım ve koordinasyonu gerçekleştirilmiştir. Kahramanmaraş merkezli olarak gerçekleşen ve çok fazla insanın hayatını kaybetmesine, maddi ve manevi olarak zarar görmesine neden olan depremlerin ardından ARÇ, depremden sonraki ilk yarım saat içinde iletişim ağını çalıştırmış, saha koordinatörlerini organize etmiş ve harekete geçme çağırısına yönelik ilk duyuruyu yapmıştır. Gönüllülere çoklu kanaldan yapılan duyurular neticesinde gelen başvuru sayısı birkaç gün içinde neredeyse 10.000'e yükselmiştir. Başvurular ihtiyaçlara yönelik olarak filtrelenmiş, gerekli bilgilendirme ve koordinasyonlar gerçekleştirilmiştir.⁷ İRO (İstanbul Turist Rehberleri Odası), TKTD (Türkiye Konferans Tercümanları Derneği) ve Çevbir (Çevirmenler Meslek Birliği) de sürece dahil ederek saha görevlendirmeleri için gönüllü çevirmen bulma konusunda işbirliği yapılmıştır. Depremden etkilenen bölgelerden de ilerleyen zaman içinde destek alınarak, 70'ten fazla ülkeden 100'den fazla uluslararası arama ve kurtarma ekibine, insani yardım ekibine ve sahra hastanelerine iki hafta boyunca yaklaşık 300 gönüllü çevirmen ile destek verilmiştir.⁸

Bulut ve Kurultay'a göre "afette rehber çevirmenlik afet ve acil durum çevirmenliğinde iletişim ihtiyacını ileri düzeyde karşılamakla birlikte, çevirmenlik deneyimi olmayan gönüllülere açık bir yapı olarak iletişimi yönetebilmesiyle de dikkat çekmektedir. Bu durum, farklı düzeylerin entegre bir şekilde işleyişini zorunlu kılmaktadır" (Kurultay, T. ve Bulut, A., 2012, s. 87). 6 Şubat organizasyonu da bu ifadenin uygulamaya yansımış hali olarak görülebilir.

Gerçek afet durumlarına hazır bulunuşluluğu sağlamanın ön koşullarından biri de tatbikatlardır. Bu bağlamda afet dışı koşullarda AFAD'ın belirli yıl aralıklarıyla girdiği INSARAG sınıflandırma tatbikatlarından görev almakta, AFAD ile gerçekleştirdiği ortak çalışmalar kapsamında, EU-MODEX 2021 Tekirdağ Tatbikatı, EU-MODEX 2023 EMT Tatbikatı gibi uluslararası iletişim ortamlarında yeni sorumluluklar ve görev alanları konusunda bilgi ve deneyim kazanmaktadır.⁹

4. Afet ve Kriz Çevirmenliğinde Stres Yönetimi ve Öz Bakım İhtiyacı

Afetleri ortaya çıkaran nedenler farklılık gösterse de afetlerle karşı karşıya kalan kişiler olumsuzlukla yüz yüze gelme, olumsuzlukla karşılaşma, yakınlarına ulaşamama, yerinden edilme ve ekonomik sıkıntı gibi çoklu travmatik durumlara maruz kalmaktadır. Dolayısıyla afetler, neden olduğu bu sıra dışı etkilerle kişilerin gündelik hayat deneyimlerinin çok ötesinde yani alışagelmisin dışında olaylardır. Afetler bireylerin ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkilere neden olmakta, aynı zamanda ulusal ve toplumsal dengeler üzerinde yaygın ve uzun süreli olumsuz etkileri de beraberinde getirmektedir (Isıklı ve Tuzun, 2017).

Hikmet Yazıcı ve arkadaşlarına (2022) göre kişi birebir maruz kalmasa da afetlere ve felaketlere tanıklık etmesi, yakınlarının bu durumlarla karşılaşması, mesleği gereği olaylara müdahale etmesi hatta bunlara ilişkin haberleri izlemesi ya da okuması bile onun üzerinde travmatik etkilere neden olabilmektedir. Diğer bir deyişle bireyin yaşamının olağan akışında bir afetle karşılaşma olasılığı düşük olduğunda bile tehlike altında olabileceğine yani herhangi bir afet sonucunda zarar görebileceğine ilişkin değerlendirmesi onun mevcut davranış sisteminin alt üst olmasına ve yaşamla uyumunun bozulmasına yol açmaktadır. Juliet Roudini ve ark. (2017) afetlerin bu olumsuz psikolojik etkilerden kişileri koruyabilmek ya da en az düzeyde etkilenmelerini sağlayabilmek için afetlere psikolojik olarak hazırlıklı olmanın önemini vurgulamışlardır. Jessica Boylan (2016) ise afet koşullarına psikolojik hazırlığı kişinin bir afet ve kriz durumuna karşısında duygusal ve psikolojik tepkilerini yönetme becerisini kazanma süreci olarak tanımlamıştır. Vishwesh Agarwal ve arkadaşlarına (2020) göre de psikolojik hazırlık afet ve kriz durumlarına ilişkin bilissel farkındalığa ulaşma ve bunların neden olduğu olumsuzluklarla duygusal yonden başa çıkabilme becerisinin kazanılması sürecidir.

Toplum çevirmenliğinde psikolojik destek ihtiyacı çeviribilim araştırmaları, psikoloji ve tıp gibi çeşitli disiplinlerden araştırmacılar tarafından uzun süredir ele alınmaktadır (Holmgren ve ark 2003; McDowell ve ark. 2011; Miller ve ark 2005; Knodel 2018). Çeviri gerektiren afet ve kriz ortamlarında çevirmenlerin karşılaştığı duygusal konuşmalar veya zorlu konular göz önüne alındığında, bugüne kadar yapılan araştırmalar, bu bağlamlarda çevirmenlik görevinin stresli ve duygusal açıdan son derece yıpratıcı olabileceğini vurgulamaktadır (Doherty ve ark 2010; Holmgren ve ark. 2003).

⁷ Kurultay, T. (2023). <https://ceviridernegi.org/afet-mudahalesinde-cevirmenlik-2-bolum/> Çevrimiçi erişim: 09.09.2024.

⁸ Kurultay, T. (2023). <https://ceviridernegi.org/afet-mudahalesinde-cevirmenlik-1-bolum/> Çevrimiçi erişim: 09.09.2024.

⁹ Kahraman Duru, .R. (2023) <https://ceviridernegi.org/afette-rehber-cevirmenlik-olusumu/> Çevrimiçi erişim:09.09.2024.

Bütün bu faktörlerin bir araya gelmesi çevirmenin ruh sağlığını zorlayabilir ve daha önce yapılan çalışmalar, toplum çevirmenlerinin dolaylı travmaya (Ndongo-Keller, 2015) veya ikincil travmaya bağlı strese (Mehus ve Becher, 2016) duyarlı olabileceğini göstermiştir. Buna ek olarak, afet ve kriz çevirmenleri, mesleğin stresli ve zorlu doğasından kaynaklanan tükenmişlik de yaşayabilir (Holmgren ve ark. 2003) Toplum çevirmenliğinde olduğu gibi afet ve kriz ortamlarında çevirmenliğin psikolojik etkilerini gidermenin potansiyel yollarından biri de öz bakım uygulamaktır.

Öz bakım, “fiziksel ve duygusal refahı sürdüren ve teşvik eden davranışlara katılım” (Myers ve ark. 2012: 56) olarak tanımlanabilir ve “bir kişiyi sağlıklı, meşgul ve iyi işlevli tutan faaliyetlerin bilinçli olarak uygulanmasını” (Costa ve ark. 2020, s.40) gerektirir. Santana ve Fouad (2017) tarafından geliştirilen Öz Bakım Davranış Envanteri üç ana faktörden oluşmaktadır: bilişsel-duygusal-ilişkisel, fiziksel ve ruhsal. İlk faktör olan bilişsel-duygusal-ilişkisel faktör, anlamlı faaliyetlere ve birey ile diğerleri arasındaki ilişkilere odaklanmaktadır. Öz bakımın fiziksel yönü ise diyet, fiziksel egzersiz veya iş molaları gibi günlük davranışlardan oluşur. Son olarak, ruhsal bileşen ise meditasyon, farkındalık uygulamaları, dua etme veya maneviyatla bağlantı kurma ile örneklendirilmiştir (Santana ve Fouad, 2017: 143). Posluns ve Gall (2020) ruh sağlığı çalışanları için öz bakım stratejilerini sınıflandırırken farkındalık, denge, esneklik, fiziksel sağlık, sosyal destek ve maneviyat olmak üzere altı ana alandan oluşacak şekilde kavramsallaştırmaktadır. *Farkındalık*, bir mesleğin içerdiği riskleri anlamının yanı sıra kişinin deneyimleri ve ihtiyaçları üzerine düşünmeyi de içerir (Posluns ve Gall, 2020:4) ve duygusal tükenme düzeyini potansiyel olarak azalttığı gösterilmiştir (Rupert ve Kent 2007; Posluns ve Gall, 2020:5). Denge, yaşamın hem kişisel hem de profesyonel çeşitli yönleriyle ilgilenme yeteneği olarak anlaşılmaktadır. Örneğin iş dışındaki ilgi alanlarının ve ilişkilerin geliştirilmesi, zaman yönetimi, esnek çalışma programı ve dinlenme faaliyetleriyle kişinin hayatında denge sağlanabilmektedir. Öz bakımın bir diğer alanı da “...uygulayıcıların etkili başa çıkma stratejileri kullanması, açık fikirli olması ve yaşanan strese uyum sağlama ve bu stresten çıkma becerisi de dâhil olmak üzere bir dizi dinamik süreç” olarak tanımlanan *esnekliktir*. Esneklik, örneğin, kişinin kendisine karşı gösterdiği öz şefkat ve beklentilerinin gerçekçi olmasıyla sağlanabilir (Posluns ve Gall, 2020: 12). Öz bakım, kişinin *fiziksel* sağlığına özen göstererek de desteklenebilir. Düzenli spor, sağlıklı beslenme ve yeterli uyku bunun için en önemli bileşenlerdir. Öz bakımın bir diğer alanı da sosyal destektir; bu destek aile ve arkadaşlar tarafından sağlanabileceği gibi, daha profesyonel yöntemlerle, süpervizyon olarak veya çalışana destek programlarının bir parçası olarak alınan destek yoluyla da sağlanabilir (Posluns ve Gall, 2020:12) *Maneviyat* konusunda da farkındalık uygulamaları veya doğada vakit geçirme gibi faaliyetler sayılabilir (Killian, 2008; Posluns ve Gall, 2020).

Toplum çevirmenliği alanında, çevirmenin özgüvenini ve esenliğini artırmaya, mesleğin zorlu yönlerini hafifletmeye ve nihayetinde yüksek kaliteli hizmetler sunmaya yardımcı olabilecek belirli öz bakım stratejileri hakkında çok az araştırma vardır, bu araştırmaların afet ve kriz çevirmenliği alanında olanlarına ise neredeyse alan literatüründe hiç rastlanmamıştır. Bu nedenle, toplum çevirmenliği alanında uygulanabilecek etkili öz bakım uygulamalarına ilişkin araştırmalara acil ihtiyaç duyulmaktadır.

5. Araştırma Yöntemi

Afetlerin etkisi, afetzedelerin olumlu psikolojik uyum istekliliği, toplumun çevreye uyum sağlama becerisi gibi bazı değişkenlerin yardımıyla etkisiz hale getirilebilir. Başa çıkma mekanizması, afetlerin ruh sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirmeye yardımcı olur. Afetler ve ruh sağlığı büyük ölçüde ilişkilidir; afetlerin etkileri ilgili nüfus üzerinde olumsuz bir etki yaratabilir. Sosyal ve ekonomik kayıpların yanı sıra, bireyler ve toplumlar Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB), Anksiyete ve Depresyon gibi ruhsal dengesizlikler yaşayabilmektedir. Genel olarak afetler sosyal ve ekonomik hasarın maliyeti ile ölçülür, ancak afet sonrası kişinin yaşadığı duygusal acılarla kıyaslanamaz.

Bu araştırmanın yukarıda sıralanan amaçları doğrultusunda afet ve kriz koşullarında görev alan gönüllü çevirmenlerin belirsiz ve zorlu şartlardan nasıl etkilendiğini, stres yönetimi ve öz bakım ihtiyacını nasıl karşıladıklarını belirlemek için, 6 Şubat sonrası görev almış olan kişilere yönelik yarı yapılandırılmış bir anket hazırlanmıştır¹⁰. İki farklı odak belirlenmiş olan anketle çevirmenlerin görev sırasındaki stres faktörleri belirlenecek ve bu faktörlerin çevirmenler üzerindeki etkisi ile çevirmenlerin görevin ardından sosyal ve iş yaşamına döndükten sonra beliren öz bakım ihtiyacı araştırılacaktır. Hazırlanan anket 33 sorudan oluşmaktadır. Bu sorular çoktan seçmeli ve açık uçlu olacak şekilde hazırlanmıştır. Çoktan seçmeli sorularda kriz ortamlarında çalışmanın etkilerini araştırırken istatistiksel oranlara ulaşılması hedeflenirken, açık uçlu sorularla katılımcılara kendilerini daha detaylı ifade etme imkânı sağlanması ve bu sayede öngörülme hususların tespit edilmesi planlanmıştır.

Anketin doldurulması için belirlenmiş olan hedef kitle 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan Kahramanmaraş depremlerinden sonra sahada çevirmenlik yapmış ya da çeviri hizmetlerinin koordinasyonunda görev almış kişilerdir. Bu

¹⁰ Araştırma ve anket için Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi'nden etik kurul onayı alınmıştır.

hedef kitleye ulaşılması için anket çeşitli kanallardan ve platformlardan paylaşılmıştır. Bu kanallardan bir tanesi derneklerin üye ağları olmuştur. Çeviri Derneği, Türkiye Konferans Tercümanları Derneği, Çevirmenler Meslek Birliği gibi sivil toplum kuruluşlarından anketin paylaşılması konusunda destek alınmıştır. Bununla birlikte söz konusu deprem sonrasında sahada çevirmen koordinasyonunda bulunduğu bilinen Afette Rehber Çevirmenlik organizasyonun üye ağı ile paylaşılmıştır. Aynı organizasyonun deprem sonrasında sahada görev almak isteyen kişiler için hazırlamış olduğu formu dolduran kişilere mesaj yoluyla anket bilgisi ve linki ulaştırılmıştır. Hedef kitleye uygun bu kanallarda paylaşılmakla birlikte, LinkedIn, Instagram ve WhatsApp grupları gibi sosyal medya uygulamalarından da duyurular yapılmıştır.

Uygulanan anketi dolduran kişi sayısı 91 olmuştur. Bu sayı sahada görev almış olan çevirmenlerin tümünü temsil edebilecek bir oran olmasa da, araştırmanın amacına ulaşılması konusunda önemli ölçüde bulgular sunacaktır. Afette çevirmenlik ve çevirmen koordine etme konusunda 99 yılında yaşanan Marmara Depremi'nden sonra kurulması ve çalışmalarını o zamandan beri sürdürmesi bakımından en deneyimli olan Afette Rehber Çevirmenlik Organizasyonu tarafından yaklaşık 300 çevirmen olarak görevlendirdiği dikkate alınırsa anketi dolduranların sayısının bir temsiliyet oluşturabileceğini söylemek mümkündür.

6. Bulgular

Anket, genel sorularla profilin ve görevlerin belirleneceği birinci bölüm (A), afet sonrası müdahale sürecindeki stres faktörlerini tespit etmeyi hedefleyen ikinci bölüm (B) ve görev sonrasında sosyal ve iş yaşamına döndükten sonra beliren etkileri görebilmek için hazırlanan üçüncü bölüm (C) olmak üzere toplam 3 bölümden oluşmaktadır.

A. Profil Belirlemeye Yönelik Genel Bilgiler

Katılımcılara yönlendirilen ilk sorular onların profilini belirlemeye yönelik olmuştur. Yanıtlara göre anketi dolduran kişilerin %51,6'sı (47) erkek ve %46,2'si kadındır. bilgisini vermek istemeyen kişi sayısı ise 2'dir. Bu sorunun sorulmasının amaçlarından biri de afet ortamında çalışmadan oluşan etki oranlarının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini görebilmektir. Ancak anketin genel değerlendirmesinde belirgin bir farklılık tespit edilmemiştir. Cinsiyetle birlikte, görev almış olan kişilerin yaşlarını görmeyi amaçlayan bir soru da sorulmuştur. Anketi dolduranların yanıtları incelendiğinde 6 Şubat sonrası görev alanların %27,5'inin 18-28 yaş aralığında olduğu ve %72,5'inin ise 29 yaş üstü olduğu görülmektedir. Üstelik bunların yaklaşık yarısı (%33) 41 yaşın üzerindedir.

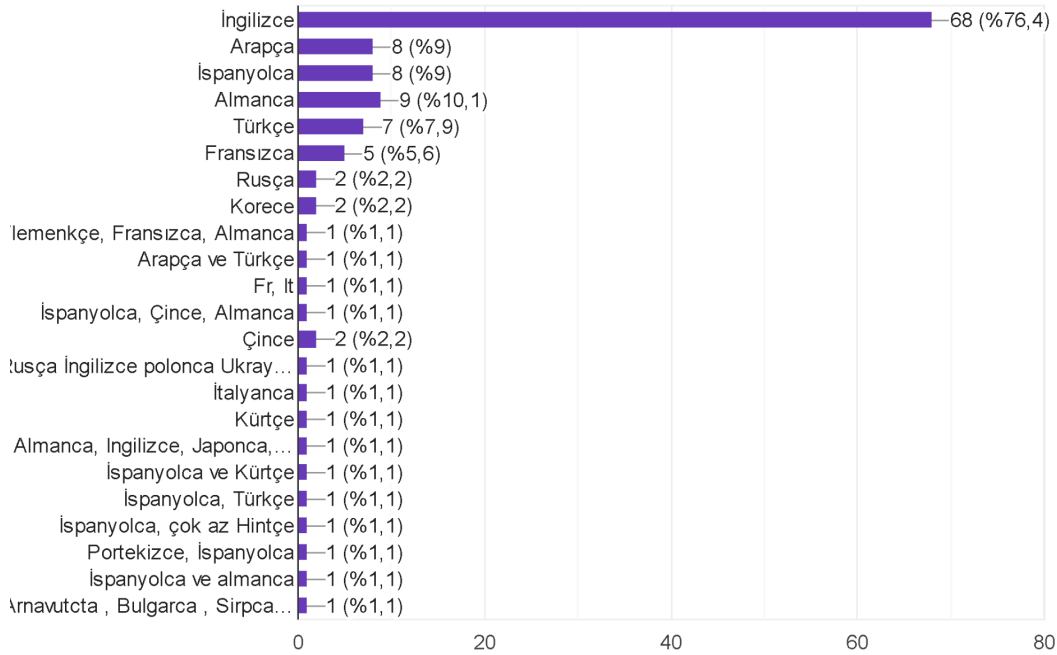
Katılımcılara çeviriyi profesyonel bir iş olarak yapıp yapmadığı sorulmuştur. Yanıtlara bakıldığında katılımcıların %28,6'ı düzenli ve %15,4'ü sıklıkla çeviri yapmaktadır. Buna karşın %26,4'ü ender çeviri yaptığını ifade etmiştir. Katılımcıların %26'sının ise çeviri yapmadığı anket yanıtlarından görülmektedir. Çalışmanın kapsamında afet sonrası süreçte çevirmenlik görevini yaparken kişinin ortam ve durumdan ne kadar etkilendiği sorusu da yöneltmiştir. Buradaki amaç profesyonel olarak çevirmenlik yapanlarla durum gerektirdiği için çevirmenlik yapanların yanıtlarını ilişkilendirilerek değerlendirmektir. Çeviriyi profesyonel olarak yapan birinin afette stres yönetiminin diğer görev alanlara göre nasıl olduğu, afet koşullarındaki çeviri sürecinde, çevirmenliği iş olarak yapanla yapmayan arasında fark olmuş mudur şeklinde çapraz sorulara yanıt aranacaktır.

Katılımcıların profilini belirlemeyi amaçlayan diğer bir soru, **anadili** sorusudur. Anketi dolduranların %87,9'unun anadili Türkçedir. 6 (%6,6) kişinin anadili Arapça ve 2 (%2,2) kişinin anadili Almancadır. Bu yanıtların dışında birden fazla anadili olduğunu ifade eden katılımcılar da olmuştur. Bir katılımcı Kürtçe, Türkçe ve Arapçanın anadili olduğunu ifade ederken, bir diğer katılımcı ise Rusça ve Türkçenin anadili olduğunu belirtmiştir.

Katılımcılara sorulan sorulardan biri de çeviri yapabilecek düzeyde bildikleri **diller** olmuştur. Bu soruyu 89 kişi yanıtlamıştır. Katılımcılar seçenekler haricinde diğer seçeneğine eklemeler yaptığı için grafikte sayılar net olarak görülmektedir.

Anadiliniz dışında çeviri yapabilecek düzeyde bildiğiniz diller hangileri

89 yanıt

Grafik 1. Katılımcıların çeviri yapabilecek düzeyde bildikleri dilleri gösteren grafik

Manuel bir hesaplamayla, katılımcılara göre değil de dillere göre sayıları incelersek; çeviri yapabilecek düzeyde katılımcıların 69'u İngilizce, 14'ü İspanyolca, 13'ü Almanca, 9'u Arapça, 2'si Flemenkçe, 6'sı Fransızca, 3'ü Çince, 2'si Kürtçe, 2'si Rusça, 1'i Arnavutça, 1'i Boşnakça, 1'i Bulgarca, 1'i Hintçe, 1'i Hırvatça, 1'i İtalyanca, 1'i Japonca, 1'i Korece, 1'i Makedonca, 1'i Portekizce, 1'i Sırpça ve 1'i Ukraynaca dillerini bilmektedir. Buna göre anketi dolduranlar 21 farklı dilde çeviri yapabilecek potansiyeldedir.

Katılımcıların genel anlamda afet ve deprem konusundaki farkındalıkları ve bilinç düzeylerini görebilmek için afet öncesinde bazı **eğitimler** alıp almadığı sorulmuştur. Çevirmenlikten bağımsız olarak afet odaklı bir eğitim aldınız mı sorusuna katılımcıların verdiği yanıtlar incelendiğinde, 53 kişinin daha önce hiçbir eğitim almadığı görülmektedir. Bu, katılımcıların yarısından fazlasıdır (%48,2). Eğitim almış olanlar, almış oldukları eğitimi de formda açıklamıştır. Anket sonuçlarından 10 kişinin İlk Yardım, 9 kişinin Hafif Arama Kurtarma, 8 kişinin Temel Afet Bilinci, 5 kişinin AFAD Gönüllüsü ve 2 kişinin de Mağara Kurtarma eğitimlerine katıldığı görülmüştür. Bunların dışında Orta Arama Kurtarma, Kentsel ve Doğada Arama Kurtarma, Psikolojik İlk Yardım, Kriz Müdahalesi ve Koordinasyon, Ekip Çalışması, Afet Psikolojisi, KBRN, Amatör Telsizcilik ve SRT (Single Rope Technique) ile Wilderness First Responder gibi eğitimler aldığını belirten katılımcılar da olmuştur. Bu soruya yakın, ancak özellikle çeviri faaliyetini odağa alan diğer bir soru da katılımcıların 6 Şubat'tan önce afet çevirmenliği konusunda eğitim alıp almadığı olmuştur. Formu dolduranların %9,1'i (10) afet çevirmenliği konusunda eğitim aldığını belirtmiştir. Bu katılımcıların tamamı, Afette Rehber Çevirmenlik organizasyonundan gönüllü semineri, bir günlük eğitim ya da 90 saatlik temel eğitimden en az birini aldığını ifade etmiştir. Geri kalan %91,9 oranına karşılık gelen 81 kişi afet çevirmenliği konusunda herhangi bir eğitim almamıştır.

Afet öncesi eğitimlerle ilgili soruların amacı 6 Şubat sonrasında sahada çevirmen olarak görev alanların ne kadar hazırlıklı gittiğini görebilmektir. Gelen yanıtlardan hareketle sahada çeviri veya çevirmen koordinasyonunda görev almış kişilerin büyük bir kısmı afet konusunda herhangi bir eğitim almadan, hazırlıksız şekilde afet bölgesine gitmiştir. Neredeyse tamamı da çevirmenlik konusunda hazırlıksız gitmiştir. Çapraz bir değerlendirmeye bakıldığında afet çevirmenliği eğitimi olmadığını ifade eden kişilerin bir kısmı (%30,94'ü) çeviriyi iş olarak yaptığını ifade etmişti. Bundan hareketle afet konusunda hazırlıksız gidilmiş olsa dahi, çevirmenlik konusundaki deneyimin sürece olumlu bir etkisi olmuş olabileceği de akla gelmektedir.

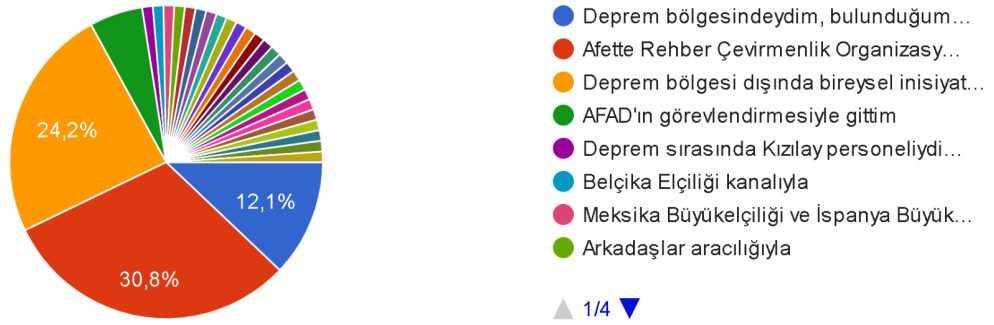
Ankette katılımcılara 6 Şubat sonrasında çeviri faaliyetlerinde nasıl **görev** aldıkları sorulmuştur. 67 katılımcı sahada görev yaptığını, 19 katılımcı uzaktan destek verdiğini belirtmiştir. 5 katılımcı ise bu soruda herhangi bir görev bilgisi yazmamıştır. Formda görevlerin daha detaylı bilgisi de sorulmuştur. Bu soruda katılımcılara çeşitli şıklar sunulmuştur ve bir veya birden fazla seçenek işaretlemeleri istenmiştir. Katılımcıların %83,5'i yabancı ekiplere çeviri desteği verdiğini

belirtirken, %38,8 katılımcı yetkililere çeviri desteği verdiğini ve %35,2'si ise yerli ekiplere çeviri desteği verdiğini ifade etmiştir. Bu görevlere ek olarak katılımcıların %31,9'u koordinasyon görevi üstlendiğini belirtmiştir. Bu yanıtlarla birlikte yabancı ekiplerle çadır kurulumu, erzak dağıtımı gibi çeşitli görevler üstlendiğini ifade edenler de olmuştur. Bu bulgulardan katılımcıların birden fazla ve farklı görevler üstlendiği söylenebilir.

Afet sonrası müdahale sırasında krizi önlemek için koordinasyon büyük bir öneme sahiptir. Anketi dolduranlara **hangi kanalla** görev aldığı sorulmuştur. Buradan ulaşılmaya istenilen bilgi bu süreçlerde hangi kurum ve kuruluşların yönlendirmede bulunduğunu görebilmektir.

6 Şubat depremlerinde acil müdahale kapsamında hangi yolla görev aldınız? (Eğer bir kurum/kuruluş kanalıyla gittiyseniz, kurum/kuruluş adını diğer seçeneğine belirtin)

91 yanıt

Grafik 2. Katılımcıların 6 Şubat sonrası hangi kanalla görev aldıklarını gösteren grafik

Bu soruya oldukça çeşitli yanıtlar gelmiştir. Ancak belirgin olan kanallar %30,8 oranla Afette Rehber Çevirmenlik Organizasyonu, %5,5 oranla AFAD olmuştur. Bunun dışında katılımcıların %24,2'si deprem bölgesi dışından bireysel inisiyatifle, %12,1'i ise deprem bölgesinde bulunduğundan kendi inisiyatifleriyle sahada görev aldığını belirtmiştir. Diğer katılımcılar arkadaş ve tanıdık vasıtasıyla, elçilikler veya konsolosluklar aracılığıyla, Çevirmenler Birliği ve Türkiye Konferans Tercümanları Derneği gibi çeşitli dernek ve kuruluşların yönlendirmesiyle gittiklerini belirtmiştir.

Katılımcılara yöneltilen bir başka soru da **hangi aylarda** ve **ne kadar süre** afet bölgesinde bulundukları olmuştur. Yanıtlar incelendiğinde beklendiği gibi özellikle depremden hemen sonra göreve başlayanlar olduğu görülmüştür. Katılımcıların %89'u (81) 6 Şubat depreminden hemen sonra göreve başladığını belirtirken, Mart ayında 22, Nisan ayında 13 ve Mayıs ayında 7 katılımcı görev aldığını ifade etmiştir. Burada dikkat çeken ama şaşırtmayan husus sayıların gittikçe azalmasıdır. İlk günlerdeki ilginin birkaç ay sonra devam etmesi beklenmez elbette, ancak afet sonrası müdahale süreçlerinden ve ilk arama kurtarma faaliyetlerinden sonra lojistik, insani yardım, psikososyal destek hizmetleri gibi çalışmaların devam ettiği düşünüldüğünde, azalsa da çeviri ihtiyacının devam ettiği söylenebilir. Uzun süren işlerde gönüllü desteğinin zamanla azalması ve yerelden maddi gelir karşılığında hizmetlerin devam etmesi de beklenen bir durumdur.

Bu soruyla ilişkili olarak katılımcılara görev alma süreleri de sorulmuştur. Katılımcıların %51,7'si 1-10 gün arasında, 18 katılımcı (%19,8) 11-20 gün arasında ve 23 kişi de (%20,9) 20 günden fazla afet bölgesinde görev aldığını belirtmiştir. Birkaç katılımcı da soruya yanıt vermemiştir. Görev alma sürelerinin uzaması, afet bölgesinde görev alanlar için fiziksel ve zihinsel yorgunluğu da beraberinde getirmektedir. Bu tür görevlerde, kişilerin belirli bir süre çalıştıktan sonra dinlenmesi, görev devri yapılması gerekmektedir. Kendileri ya da onları koordine edenler tarafından görev devri kararı verildikten sonra da görevlerini devredecekleri ikame kişinin koordinasyonu ve takibi sağlanmalıdır.

Çevirmenlerin görev alma sürecindeki işleyişte ne gibi **zorluklar** ve **aksamalar** yaşandığı konusunda katılımcılara görüşleri sorulmuştur. Açık uçlu olan bu soruya katılımcıların yanıtları uzun ve detaylı olmuştur. Bu yanıtlar birkaç başlık altına toplanabilmektedir.

- Depremzedelerin ve özellikle çocukların yaşadığı acılara şahit olmak, kötü haber vermek zorunda olmak, kriz ortamında çalışmak gibi psikolojik ve duygusal zorluklardan söz eden katılımcılar olmuştur.
- Yaşanılan iletişim sorunlarını açıklayanlar da olmuştur. Bunlar yabancı ekiplerin yerel koşullar hakkında bilgisizliği, yabancı ve yerli ekiplerin çalışma kültürlerindeki farklılıklar, yabancı ekiple yerel halk arasındaki dil ve

kültür farklılıkları, çeviride teknik terimlerin bilinmemesi ya da anlaşılmaması, çevirmenin yeterli dil bilgisinin olmaması, internet kesintileri gibi zorluklardır.

- Anketi dolduranların yanıtları arasında koordinasyon ve organizasyon konusunda yaşanmış bazı zorluklar da vurgulanmıştır.

Katılımcılar tarafından yabancı ekiplerle yerel ekiplerin koordine olamaması, sahada çalışan herkes için bilgi akışının düzenli ve temiz olmaması, karar alma süreçlerindeki sorunlar nedeniyle hızlı aksiyon alınamaması, ekiplerin bölgeye yönlendirilmesindeki organizasyonsuzluk, lojistik sorunların yaşanması, ekipman eksikliği, yerel halkın yetkililer tarafından belirli bir düzende bilgilendirilmemesi, afet müdahalesi sürecini yönetenlerde yetki ve sorumluluk karmaşası yaşanması, çevirmen ağındaki kopukluklar, eğitim almamış kişilerin sahada görev alması gibi hususlar da ifade edilmiştir. Bunlar da kişilerin görev aldığı bölgede koordinasyon ve organizasyon sorunları yaşandığına işaret etmektedir. Bu soruya katılımcıların verdiği yanıtlar, afet bölgesinde yaşanan zorlukların çok boyutluluğunu da göstermektedir. Verilen yanıtlar katılımcıların çeviri kapsamında olan görevleriyle doğrudan ilişkili gibi görünmese de, afette rehber çevirmenlik yapabilmek için söylenenleri başka bir dile aktarmanın çok ötesinde rolleri üstlenebilmenin gerekli olduğu anlaşılmaktadır. Burada çevirmen bazen kolaylaştırıcı, bazen rehber, bazen aracı, bazen de inisiyatif alarak organizatör olabilmektedir. Dolayısıyla yukarıda verilen yanıtları dar bir perspektiften değil, afet müdahalesinde iletişim süreçlerinin tamamında kapsayıcı, çoklu rol tanımına işaret eder mahiyette görmek önemlidir. Bu bakımdan verilen yanıtlar çevirinin dilsel bir aktarım süreciyle sınırlı olmadığını da ortaya koymaktadır.

Anketin birinci bölümünde alınan yanıtlar, afet bölgesinde ya da uzaktan çeviri ve koordinasyon hizmetleri kapsamında görev alanların profili konusunda bilgi sağlamış ve 6 Şubat sonrasında hangi dönemde, ne kadar süreyle, kimin yönlendirmesiyle çalışıldığını belirleme imkânı vermiştir. Yaşanılan zorluklar da katılımcıların görev sürecine ilişkin önemli bilgiler sunmuştur.

B. Afet Sonrası Müdahale Sürecinde Stres Faktörleri

Anketin ikinci bölümünde katılımcılara afet sonrası müdahale sürecindeki stres faktörlerinin belirlenmesi amacıyla sorular sorulmuştur. Burada amaç afet koşullarında çalışanların hem kriz ortamı hem de afet koşullarında yaşadığı zorluklardan nasıl etkilendiğini görebilmektir. Buna göre bu bölümde ilk olarak, “6 Şubat depremleri sonrası çeviri desteğine giderken kriz ortamına ve koşullarına **hazırlıklı** olduğunuzu düşünüyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların %67’si bu soruya evet yanıtını verirken, hazırlıklı olmadığını ifade edenlerin oranı ise %24,2’dir. Geri kalanlar hazırlıklarının kısmi olduğunu diğer seçeneğini işaretleyerek açıklamıştır.

Çeviri görevlerinde karşılaşılan konuların **zorluk** yaşamalarına **hangi ölçüde** neden olduğuna dair soru, sahada yaşanan zorlukları ve bunların nedenlerine bağlı stres faktörlerini belirlemede önemli bir veri sunmaktadır. Bu sebeple, katılımcılara nedenler ayrı ayrı sorulmuştur. Bu soruda zorluk olarak gördükleri hususlar sıralanmış ve oran belirleyebilmek için “çok fazla”, “çok”, “kararsızım”, “az” ve “hiç” şıkları sunulmuştur. Yanıtlar sayı olarak aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 1. Çeviri görevlerinde karşılaşılan durumların katılımcıların zorluk yaşamalarına hangi ölçüde neden olduğunu gösteren tablo

	Çok fazla	Çok	Kararsızım	Az	Hiç
Kültürel farklılıklar	4	9	21	23	<u>34</u>
Terim bilgisi eksikliği	9	18	16	<u>29</u>	19
Afet müdahalesi konusunda alan bilgisi eksikliği	12	<u>21</u>	17	20	<u>21</u>
İki dile/kültüre hakimiyet konusunda eksiklik	3	3	19	21	<u>45</u>
Hazırlıksız olmak	12	14	21	<u>25</u>	19
Uzun görev süreleri	13	15	21	20	<u>22</u>
Mola verememek	10	18	16	20	<u>27</u>
Çalışma ortamının aktörleri arasındaki uzlaşmazlıklar	23	<u>28</u>	10	13	17
Çalışma ortamının duygusal yükü	26	<u>29</u>	16	13	7
Zaman kısıtı	20	<u>27</u>	25	8	11

Katılımcıların sorulara verdiği yanıtlar incelendiğinde bazı sorularda birbirine yakın tercihler yapılmış olsa da daha ön plana çıkan yanıtlar da olmuştur. Yanıtlara göre;

- Kültürel farklılıklar,
- Terim bilgisi eksikliği,
- İki dile/kültüre hakimiyet konusunda eksiklik,
- Hazırlıksız olmak,
- Uzun görev süreleri ve mola verememek

katılımcıları etkilemiştir. Afet müdahalesi konusunda alan bilgisi eksikliği konusunda dengeli yanıtlar verilmişken, zorluk yaşanmasına özellikle neden olan başlıklar; çalışma ortamının aktörleri arasındaki uzlaşmazlıklar, çalışma ortamının duygusal yükü ve zaman kısıtı olmuştur.

Bu noktada profesyonel çevirmen gönüllüler ile başka meslek alanlarından olup dil bildikleri için çeviri konusunda gönüllü olanlar arasında karşılaştırma yapıldığında; alan bilgisi, çalışma ortamının aktörleri, duygusal yük, zaman kısıtı ve buna bağlı molalar verilememesi gibi zorluklar her iki tarafta da mevcut olup, bu zorlukların kaynağı daha önce afetlerde görev alma ve deneyimin olmamasından, afet öncesinde hazır bulunuşluluk eğitimi ya da rehber çevirmenlik eğitimlerinin alınmamış olması ile ilişkilendirilebilir. ARÇ eğitilmiş olan gönüllülerde ise terim bilgisi eksikliği, afet müdahalesi konusunda alan bilgisi eksikliği, iki dile/kültüre hakimiyet konusunda eksiklik ve hazırlıksız olmak konularında zorluk yaşandığına dair kayda değer bir geri bildirim olmamıştır.

Bunların dışında özellikle belirtmek veya vurgulamak istedikleri hususları da ifade etmeleri için ankette bir alan oluşturulmuştur. Katılımcılara yukarıdaki maddelerden farklı veya ek nedenleri varsa, bunları yazmaları istenmiştir. Gelen yanıtların bazıları şu şekilde olmuştur;

- Yetersiz donanıma sahip gönüllüler ve bilinçsiz yetkililer,
- Yerelde genel koordinasyon eksikliği,
- Ekibin ve ekipmanın emniyetini sağlamaya çalışmak,
- Hava şartları,
- Tuvalet ihtiyacı,
- Ekiplerle çevirmenlerin bir araya gelme süreci, ,
- Yetkili kurumların çözüm odaklı olmaması,
- Psikolojik yükü olay akışı sırasında paylaşamamak,
- İletişim kurulması gereken yerlere hızlıca ulaşamamak,
- Görev devredememek,

gibi hususlar da ayrıca ifade edilmiştir. Burada ifade edilenlerin her biri kriz ortamlarında iletişimin sağlıklı sürdürülmesinde önemli stres faktörü olabilecek düzeyde zorluklar ve zorluk nedenleridir. Ek olarak sıralanan zorluklar arasında temel ihtiyaçların (tuvalet, soğuk hava koşulları, kişisel donanım eksiklikleri ve güvenlik zafiyeti) karşılanamamasından kaynaklanan durumlar, afette rehber çevirmenlik eğitimi alanlar ve rehber olanlar dışında, normal yaşantılarında profesyonel olarak çevirmenlik yapan ve dil bilen tüm gönüllüleri yaşadıkları zorluklar itibarıyla ayırım gözetmeksizin aynı kümede bir araya getirmektedir.

Bununla bağlantılı olarak, acil müdahale dönemindeki görev süresince katılımcıların gördüklerinden ve yaşadıklarından **nasıl etkilendiği, neler hissettiği** sorulmuştur. Yanıtlar sayı olarak aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 2. Katılımcıların yaşadıklarından neler hissettiğini gösteren tablo

	Çok fazla	Çok	Kararsızım	Az	Hiç
Kendimi stresli hissettim	14	<u>29</u>	12	<u>29</u>	7
Kendimi yetersiz hissettim	13	18	13	<u>30</u>	17
Kendimi yorgun hissettim	12	22	18	<u>25</u>	14
Kendimi çaresiz hissettim	<u>30</u>	25	12	12	12
Kendimi başarısız hissettim	5	11	17	27	<u>31</u>
Kendimi gergin hissettim	17	22	10	<u>28</u>	14
Kendimi güvensiz hissettim	11	14	16	20	<u>30</u>
Kendimi rahat hissettim	9	15	<u>30</u>	25	12
Kendimi huzursuz hissettim	11	24	15	<u>27</u>	14
Kendimi kaygılı hissettim	19	<u>26</u>	17	19	10
Kendimi yalnız hissettim	11	11	16	24	<u>29</u>

Tablodaki yanıtlara bakıldığında katılımcıların birçok duyguyu hissettiğini söylemek mümkündür. Sorulara verilen yanıtlar net bir yorum yapabilecek düzeyde bir noktada toparlanmıştır. Bu durum aradan 1 yılı aşkın geçmiş bir zaman olmasından da kaynaklanabilir, kişilerin bunu daha önce öz farkındalıkla düşünmemiş olmasından da kaynaklanabilir. Burada özellikle ifade edilebilecek husus, afet sonrası görev alan kişilerin çoğunun (55) kendisini çaresiz hissettiğidir. Bununla birlikte, yine kısmen dengeli bir dağılım varmış gibi görünse de, katılımcıların çoğunluğu kendini başarısız, güvensiz ve yalnız hissetmemiştir. Bu gibi konularda elbette sayısı az olsa da verilen tüm yanıtlar önemlidir, ancak genel yönelimi görebilmek için ön plana çıkan duyguları görebilmek oldukça önemlidir.

Bunlara ek olarak katılımcılara ifade etmek istedikleri hususlar sorulmuştur. Bu konuda duygu durumlarının aktarıldığı gözlemlenmektedir. “Sürecin yavaş işlemeden kaynaklı olarak duygusal yorgunluk hissettim”, “gördüğüm dayanışma çok iyi hissettirdi”, “duygu eksikliği yaşadım” şeklinde açıklamalar yapan katılımcılar olmuştur. Anketi yanıtlayanlardan birinin bu bölümde yazdığı cümleler, afet koşullarında çalışmanın zorluklarını ve etkisinin de uzun süre devam ettiğini kanıtlar niteliktedir. Bu katılımcının ifadesi şu şekilde olmuştur:

“Yukarıda saydığımız şeylerden çok daha kuvvetle hissettiğim şey üzüntü ve öfke ve bu hiç geçmiyor.”

Afet ve kriz koşullardan çalışmanın duygusal yükü bu kadar büyükken, bu yükün çeviri performansına da etkileri olabileceği varsayımından hareketle katılımcılara bu yönde bir soru yöneltilmiştir. Zorlu deneyimlerin **çeviriye olan etkisinin** tespiti için ayrı soru oluşturulmuştur. Soruya gelen yanıtlar şu şekilde olmuştur.

Tablo 3. Katılımcıların yaşadıkları zorlu deneyimlerinin çeviriye olan etkisini gösteren tablo

	Çok fazla	Çok	Kararsızım	Az	Hiç
Daha uzun uzun açıklayarak çevirdim	6	11	28	<u>38</u>	8
Kelimeleri, bilgileri unutma sebebi oldu ve sık sık hata yaptım	4	10	18	<u>33</u>	26
Konuşmaları sadeleştirdim, özetledim	19	<u>38</u>	13	14	7
Saldırgan ifadeleri kabul edilebilir bir dile dönüştürdüm	21	<u>35</u>	20	11	4
Yüz ifadelerini, jestleri, ses tonunu konuşan gibi aktardım	16	26	<u>28</u>	12	9
"Ben" dilinden "O" diline geçtim	13	<u>35</u>	29	5	9
Mümkün olduğunca göz temasına girmedim	5	5	27	25	<u>29</u>
Çatışma durumlarında müdahale etmeden kenarda bekledim	5	12	<u>29</u>	21	24
Stresli koşullarda bir süre ara verip öyle devam ettim	5	16	19	25	<u>26</u>

Bu sorulara verilen yanıtlar incelendiğinde çeviri faaliyetinde çevirmenlerin çoğunun konuşmalarını sadeleştirdiği/özetlediği, saldırgan ifadeleri kabul edilebilir bir dile dönüştürdüğü, “ben” dili yerine “o” dilini tercih ettiği görülmektedir. Yanıtlara göre göz temasının kesilmesi, stresli koşullarda çeviri faaliyetine bir süre ara verilmesi, uzun açıklamalarla çeviri yapılması, kelimelerin ve bilgilerin çevirmenlerce unutulması daha az kişide görülmüştür.

Gündelik yaşantılarında çeviriye profesyonel bir araç ve amaç olarak kullanan konferans çevirmeni, rehber ve yazılı çevirmenlerin afette stres yönetiminin diğer görev alanlara göre daha kontrollü olduğu, afet koşullarındaki çeviri sürecine etkileri ile ilgili olarak gerektiğinde inisiyatif kullanarak sadeleşmeye gidildiği, rahatsızlık duyulan bir durumda kaçınma ve mesafe koyma stratejisi olarak “ben” dilinden “o” diline geçtikleri, göz temasından zaman zaman kaçınma yoluna gidip, çatışma durumlarından müdahil olmamayı tercih ettikleri ve saldırgan ifadeleri arabuluculuk rolü ile daha kabul edilebilir bir dile dönüştürmek gibi bir fark ortaya koydukları anlaşılmıştır.

Katılımcılara tüm zorlu ortamlarda çevirmenlik yaparken dayanıklılığını korumak adına kullandıkları yöntem veya **öz bakım pratiği** olup olmadığı sorulmuştur. Soruya çok çeşitli yanıtlar verilmiştir. Gelen yanıtlar özellikle fiziksel öz bakımı sağlamak, dayanıklılığı geliştirmek, zihinsel hazırlık yapmak ve rahatlamak gibi başlıklar altında toplanmaktadır. Katılımcılar yöntemlerini açıklarken uyguladıklarını açıklamıştır. Bunlardan bazıları şu şekildedir;

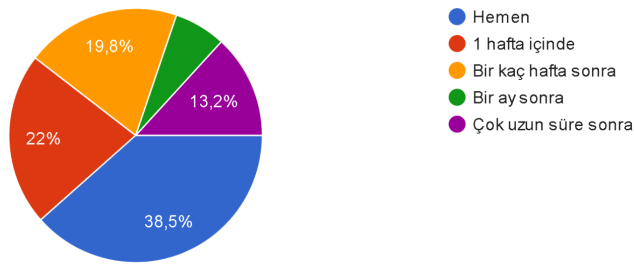
- Zorlu koşullarda ortamdan uzaklaşmak,
- Oturma imkanlarını kullanmak,
- Beslenmeye dikkat etmek,
- Vitamin desteği almak,
- Uyku düzenine dikkat etmek,
- Meditasyon ve nefes teknikleri uygulamak,
- Dinlenmek, molalar vermek,

- İşe odaklanmak,
- Ekip arkadaşlarıyla sohbet etmek,
- Dini inançları doğrultusunda ibadet etmek,
- Müzik dinlemek,
- İmkanlar dahilinde kahve içmek,
- Toplumsal dinamiklere hazırlıklı olmak ve hızlı adapte olmak.

C. Görev Sonrasında Sosyal ve İş Yaşamına Döndükten sonra Beliren Etkiler

Anketin üçüncü bölümünde sorulan sorular görev sonrasında sosyal ve iş yaşamına döndükten sonra beliren etkileri tespit edebilmeye yöneliktir. Bu odakla sorulan ilk soru afet bölgesinden döndükten ne kadar süre sonra *sosyal ve iş yaşamına dönebildikleri* olmuştur. Katılımcıların verdiği yanıtlar aşağıdaki grafikten görülmektedir.

Afet bölgesinden döndükten ne kadar sonra sosyal ve iş yaşamınıza dönebildiniz?
91 yanıt

Grafik 3. Katılımcıların afet bölgesinden döndükten sonra ne kadar sürede sosyal ve iş yaşamına döndüğünü gösteren grafik

Grafikten de görüleceği üzere katılımcıların çoğu (55) döner dönmez, bir hafta içinde sosyal ve iş yaşamına dönmüştür. Oranı az gibi görünse de sosyal ve iş yaşamına çok uzun süre sonra (13) ve bir ay sonra (6) dönenlerin varlığı çok önemlidir. Yanıtlar önceki bölümlerdeki yanıtlarla birlikte değerlendirildiğinde bu kişilerin afet ve kriz ortamında aldıkları görev nedeniyle büyük ölçüde etkilendiğini söylemek mümkündür.

Görevi tamamladıktan sonra sosyal yaşamlarına ve iş yaşamına dönerken zorlanıp zorlanmadıkları ve zorlandılarsa **ne tür zorluklar** yaşadıkları katılımcılara sorulmuştur. Bu soruya katılımcıların bir kısmı zorlanmadığını ya da kısa süreli bir zorlanma yaşadığını ifade ederek yanıt vermiş olsa da, büyük çoğunluk bu süreçten oldukça fazla etkilendiğini ve sosyal yaşama ve iş yaşamına dönmekte zorlandığını belirtmiştir. Hayatın anlamsız görünmesi, vicdan azabı ve suçluluk hissedilmesi, uykusuzluk çekilmesi ve de psikolojik olarak çöküntü hissedilmesi katılımcıların ifade ettiği etkiler arasındadır. Buna rağmen kriz ve afet ortamında çalışmanın kişileri üzerinde **olumsuz etki** yaratıp yaratmadığı yönünde yöneltilen soruya katılımcıların yarısından fazlası (%54,9) “hayır” yanıtını vermiştir. Öz bakım ihtiyacını tespit edebilmek için afet ve kriz ortamında çalışmış olmanın sosyal ve iş yaşamına döndükten **sonraki etkileri** daha detaylı sorulmuştur. Katılımcıların yanıtları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların sosyal ve iş yaşamına döndükten sonraki etkileri gösteren tablo

	Çok fazla	Çok	Kararsızım	Az	Hiç
Aşırı yorgun hissettim	15	32	19	17	8
Öfkeli hissettim	24	27	16	15	9
Konsantre olmakta zorlanma	12	28	18	18	15
Suçluluk hissettim	18	14	19	19	21
Üzgün hissettim	35	37	13	5	1
Kaygılı hissettim	23	29	21	18	5
Daha iyisini yapabilirdim diye pişmanlık hissettim	21	12	23	17	18
Ağlama nöbetlerim oldu	9	18	16	16	32
Yeme alışkanlığım bozuldu	8	19	20	13	31
Unutmaya çalıştım	10	8	22	19	32
Uyku düzenim bozuldu	18	18	21	14	20

Afet koşullarından uzaklaşıp, sosyal ve iş yaşamına döndükten sonraki etkilerin sorulduğu sorulara katılımcıların verdiği yanıtlar incelendiğinde, dikkat çeken birkaç madde olmuştur. Buna göre katılımcıların yanıtlarında ağır basan etkiler aşırı yorgun hissetmek, öfkeli hissetmek, konsantrasyon olmakta zorlanmak, suçluluk hissetmek ve üzgün hissetmektir. Buna karşın ağlama nöbetleri, yeme alışkanlığında bozulma ve unutmaya çalışma gibi hususlar katılımcılarda daha az görülmüştür.

Katılımcıların sosyal ve iş yaşamına döndükten sonraki etkileri konusundaki sorulara verdikleri yanıtlarda, aradan geçen süre ile birlikte duygu durumlarını farklı değerlendirmelerine ya da hatırlamamalarına neden olabileceğini de göz önünde bulundurmak gerekir. Yine de yanıtların geneline bakıldığında ister önceden ARÇ eğitimi almış olsun ister alamamış olsun, mevcut kriz durumunun büyüklüğü ve sürecin uzunluğu düşünüldüğünde öfke, yorgunluk, üzüntü, konsantrasyon güçlüğü ve kaygı çevirmenlerin çoğunluğunda hâkim olan duygudurum aktarımları olmuştur. Afet ve kriz ortamlarında çalışmış olmanın etkisiyle **psikolojik destek ihtiyacı** duyduğunu mu ve bu yönde destek aldığını mı soruları da katılımcılara yöneltilmiştir. Bu yönde ihtiyaç duymadığını ifade edenler çoğunlukta olmuştur. Buna göre katılımcıların %48,4'ü psikolojik desteğe ihtiyaç duymadığını ifade ederken, %37,4'ü bu yönde bir ihtiyaç duydukları yönünde işaretlemeye bulunmuşlardır. Bununla bağlantılı olarak afet bölgesinden döndükten sonra **psikolojik vb. destek alıp almadıkları** sorusuna 65 katılımcı “hayır” yanıtını verirken, 21'i “evet” yanıtını işaretlemiştir. Her iki soruya katılımcıların fikirlerini açıkça ifade edebilmesi için yer verilen “diğer” seçeneğini işaretleyenler de olmuştur. Bu kişiler olumsuz etkileri aile ve arkadaşları desteğiyle veya kendi başına baş etmeye çalıştığını ifade etmiştir. Çapraz bir değerlendirme ile psikolojik destek ihtiyacı duyduğunu ifade edenler 36 kişiden sadece 18'i, yani tam olarak %50'si bu desteği gerçekten almıştır. Geri kalan kısım ise aile ve arkadaş desteği aldığını veya kendisinin aşmaya çalıştığını belirtmiştir.

Benzer çıktıları Şener, Polat ve Kıncal'ın mültecilerle ve travma vakaları ile çalışan çevirmenlerin psikolojik etkilerini analiz ettikleri makalelerinde de ulaşılmaktadır; “*tercümanların stresli durumlara ve psikolojik zorluklara verdikleri tepkilere gelince, ankette tercümanların çoğu “üzgün hissetme” seçeneğini işaretlemiştir. Karşılaştıkları durumları oldukça zorlayıcı ve başa çıkılması güç buldukları ve bunun da üzerlerinde olumsuz etkilere yol açtığı bir gerçektir.*” Önerme olarak da çevirmenlerin kendi buldukları başetme yöntemleri arasında çevirmenlerin başvurduğu başlıca başa çıkma stratejileri arasında “*yeni bir hobi edinmek*”, “*spor ve dans gibi etkinliklere katılmak*”, “*deneyimlerini sevdikleri kişilerle ve meslektaşlarıyla paylaşmak*” ve “*profesyonel destek almak*” şeklinde sıralanmaktadır (Şener, Polat ve Kıncal, 2024).

Afet sonrası çeviri faaliyetlerinde görev almış olmanın çeşitli nedenlerle ortaya çıkardığı stres faktörleri ve öz bakım ihtiyacını araştırmayı amaçlayan bu ankette katılımcılara yöneltilen son soru; “Afet ve Kriz ortamında çevirmenlik için öncesinde **hangi alışkanlıkların** geliştirilmesini, **hangi eğitim destekleri** ile farkındalık kazanılmasını önerirsiniz?” olmuştur. Burada katılımcıların afet öncesinde yapılacak hazırlık sürecine dair görüşlerine alan açılmıştır. İfade edilen hususlar arasında özellikle;

- Psikolojik ve fiziksel dayanıklılığın geliştirilmesi,
- Bu konuda hazırlık yapılması,
- Arama-kurtarma, ilk yardım ve psikolojik ilk yardım konularında eğitimler,
- Çadır kurma veya doğa yaşamına uyum konusunda bilgilendirme,
- Çeviri uygulamasına katkı sağlayabilecek alan bilgisi ve terim bilgisi,

konusunda eğitimler vardır. Bunlara ek olarak ekipman hazırlığı yapılması gibi kişisel farkındalığı geliştirmeye yönelik önerilere de yer verilmiştir. Ayrıca AFAD ve afet çevirmenliği konusunda sertifika programları önerilmektedir.

7. Sonuç

Araştırmanın bulguları, çevirmenlerin dilsel, sosyal, kültürel ve psikolojik zorlukların yanı sıra iş ortamının getirdiği baskı unsurları, çeviride aktarılamayanlar, güvenlik tehdidi, dil ve lehçe çeşitliliği, farklı topluluklarla bir arada olma, korku ve terim bilgisi eksikliği gibi diğer dış ve iç faktörler de dahil olmak üzere birçok zorlukla karşı karşıya kaldıklarını göstermektedir. Bulgular ayrıca çoğu çevirmenin dilsel ve sosyal faktörlerden ziyade kültürel ve psikolojik faktörlerden daha fazla etkilendiğini göstermektedir. Psikolojik, kültürel, dilsel ve sosyal faktörlerin çatışma bölgelerindeki çevirmenlerin çalışmaları üzerinde oldukça etkileyici bir etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Bu nedenle, afet ve kriz çevirmenliği kolay bir iş değildir, kültürle ilgili referanslar, sosyal faktörlerle ilgili zorluklar içerir. Çevirmenlerin çoğu, çeviri sırasında afet ve kriz bölgelerinde var olabilecek zorluklar ve engeller açısından her şeyi bekleyebilir.

Ruh sağlığı alanında çalışanlar için öz bakım stratejilerinin sınıflandırılmasından (Posluns ve Gall 2020) yola çıkarak, çeşitli ortamlarda öz bakımla ilgili mevcut çalışmalarda yer alan farkındalık, denge, esneklik, fiziksel sağlık, sosyal destek ve maneviyat gibi ana öz bakım alanlarına odaklanmaya dair gereklilik, anket sonuçlarıyla da ortaya çıkmak-

tadır. Bu stratejilerin bir toplum çevirmeninin işinde nasıl şekillendiğine ve bu stratejilerin afet ve kriz çevirmenlerinin mesleğin zorlu doğasını hafifletmeye çalışırken davranışlarına nasıl etki edebileceğine dair uygulamalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu çalışma genel olarak toplum çevirmenliğinde öz bakımın önemine ilişkin tartışmalara katkıda bulunmaktadır. Ve sözlü çeviri çalışmaları literatüründe de açıklanan (Bontempo ve Malcolm 2012) öz bakım konusunu bağlamsal olarak afet ve kriz durumlarında görev alan çevirmenler boyutuna taşımıştır. Öz bakım stratejilerinin benimsenmesi, özellikle afet ve kriz durumlarında görev alan çevirmenlerinin, duygusal olarak zorlayıcı olan konuşmalardan veya hassas içeriklerden kaynaklanabilecek, mesleğin potansiyel olarak zorlayıcı yanlarına karşı koymalarına yardımcı olabilir.

İleriye dönük olarak, toplum çevirmenliği alanında çalışan akademisyenlerin, öz bakımın bu farklı yönlerini ayırtmak için belirli stres faktörleri veya duygusal tetikleyici unsurlarla ilişkili olarak ortaya çıkan farklı boyutları daha somut bir şekilde araştırmaları gerekebilir. Bu sayede araştırmacıların, toplum çevirmenliği alanında sadece afet ve kriz çevirmenliği özelinde değil tüm diğer çalışma alanları kapsayacak şekilde stresi azaltmaya ve çevirmenleri işlerinde desteklemeye yönelik daha etkili yöntemler önermeleri mümkün olabilirken, ilgili organizasyon ve kurumlar da çevirmenlerin öz bakımını kolaylaştıracak stratejiler uygulayabilir.

Buna dair bir uygulama önerisi örneği olarak, Türk Kızlay bünyesinde 2019-2022 tarihleri arasında gerçekleştirilen psikososyal destek çevirmenliği eğitimleri sırasında oluşturulan Toplum Temelli Sağlık ve Psikososyal Destek Hizmetlerinde Çevirmenlik Kılavuzu ve bu kılavuzun içindeki belirsiz ve travmatik ortamlar ile bu ortamlarda görev alan çevirmenler için ruh sağlığını koruma yollarına dair bölüm verilebilir (Şan ve Kahraman Duru, 2022 s.79-87).

Afetlerin gerçekleşmesini engellemek çok mümkün değilse de neden oldukları zararların olabildiğince azaltılabilmesi için toplumumuzun her kesiminde afetlerle baş etme mekanizmalarının geliştirilmesi gerekmektedir. Çevirmenleri ve çeviri gönüllülerini de afet ve kriz ortamlarında olumsuz psikolojik etkilerden mümkün olduğunca koruyabilmek için onların afetlere psikolojik olarak hazırlıklı hale gelmesi sağlanmalıdır. Aynı zamanda temel afet bilincinin kazandırılması, böylece afet ve krizlerin yarattığı bireysel, toplumsal, ekonomik ve çevresel etkiler mümkün olduğunca azaltılabilecek, organizasyonel ve sistematik çözümler verilebilecektir. Afet ve krizlerle mücadele sürecinin başarılı olabilmesi için olabildiğince çok sayıda kişinin olası süreçlere dair hazırlık ve farkındalık çalışmalarına aktif katılımı gereklidir. Bunu sağlamanın en etkili yolu ise afet öncesi, sırası ve sonrası için her alanda verilecek eğitimler, süpervizyon ve destek çalışmaları ile bireysel düzeyde öz bakım ve psikolojik ilk yardım, vb. bilgi, beceri, tutum ve davranışların kazanılmasıdır.

Afet ve kriz durumlarına hazır bulunuşluluk ve farkındalık kazandırmak ancak afet öncesi, sırası ve sonrasını bütünlüklü olarak ele alan, sistematik ve kalıcı eğitim içeriklerine sahip programlarla mümkündür. ARÇ organizasyonunun eğitim, uygulama ve tatbikat çalışmaları değişen ihtiyaçlara göre şekillenen devingen ve dinamik yapısıyla bu alanda en önemli ve tek örnektir. Çevirmenler için afet ve krizlere karşı farkındalık ve dayanıklılık eğitimleri ile acil durum, afet ve kriz senaryolarını yönetilebilecek hale gelip, zorluklarla başa çıkabilecek öz bakım yeterliliğine sahip gönüllü çevirmen ağlarını geliştirmek mümkün olacaktır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Çalışma Konsepti/Tasarım- F.Ş., R.K.D.; Veri Toplama- F.Ş., R.K.D; Veri Analizi/Yorumlama- F.Ş., R.K.D; Yazı Taslağı- F.Ş., R.K.D; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- F.Ş., R.K.D; Son Onay ve Sorumluluk- F.Ş., R.K.D

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar finansal destek beyan etmemişlerdir.

Peer Review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Conception/Design of Study- F.Ş., R.K.D; Data Acquisition- F.Ş., R.K.D; Data Analysis/Interpretation- ; F.Ş., R.K.D Drafting Manuscript- F.Ş., R.K.D; Critical Revision of Manuscript- F.Ş., R.K.D; Final Approval and Accountability- F.Ş., R.K.D

Conflict of Interest: Authors declared no conflict of interest.

Financial Disclosure: Authors declared no financial support.

Yazarların ORCID ID'leri / ORCID IDs of the authors

Filiz Şan 0000-0003-2158-3818

Rana Kahraman Duru 0000-0001-5908-4040

KAYNAKLAR / REFERENCES

- Agarwal, V., Sharma, S., Gupta, L., Misra, D. P., Davalbhakta, S., Agarwal, V., ... ve Aggarwal, S. (2020). COVID19 and psychological disaster preparedness—an unmet need. *Disaster Medicine And Public Health Preparedness*, 14(3), 387-390.
- Altınsoy, Erkan (2023). Bir ARÇ'nın Kahramanmaraş Depremi Notları [Web blog paylaşımı]. Çevrimiçi erişim için <https://ceviridernegi.org/bir-arcin-notlari/>.
- Bastide, Lois. (2018). “Crisis Communication During the Ebola Outbreak in West Africa: The Paradoxes of Decontextualized Contextualization.” In *Risk Communication for the Future*, ed. by Mathilde Bourrier, and Corinee Bieder, 95–108. Cham: Springer.
- Bontempo, Karen ve Karen Malcolm. (2012). An ounce of prevention is worth a pound of cure: Educating interpreters about the risk of vicarious trauma in healthcare settings. In Laurie Swabey & Karen Malcolm, eds. *In our hands: Educating healthcare interpreters*. Washington DC: Gallaudet University Press, 105–130. <https://doi.org/10.2307/j.ctv2rcnmkt.9>
- Boylan, J. L. (2016). *The development and validation of the bushfire psychological preparedness scale (BPPS)* [Doctoral dissertation, Faculty of Psychology University of Western Australia]. https://api.research-repository.uwa.edu.au/portalfiles/portal/12256083/THESIS_DOCTOR_OF_PHILOSOPHY_BOYLAN_Jessica_Louie_2016.pdf.
- Costa, Beverley, Raquel Lázaro Gutiérrez ve Tom Rausch. (2020). Self-care as an ethical responsibility. A pilot study on support provision for interpreters in human crises. *Translation and Interpreting Studies* 15 (1): 36–56. <https://doi.org/10.1075/tis.20004.cos>
- Doherty, Sharon, Anna MacIntyre ve Tara Wyne. (2010). How does it feel for you? The emotional impact and specific challenges of mental health interpreting. *Mental Health Review Journal* 15 (3): 31–44. <https://doi.org/10.5042/mhrj.2010.0657>
- Doğan, A. (2016). Anybody Down There? Emergency and Disaster Interpreting in Turkey. In: Federici, F. (eds) *Mediating Emergencies and Conflicts*. Palgrave Studies in Translating and Interpreting. Palgrave Macmillan, London. https://doi.org/10.1057/978-1-137-55351-5_3
- Etkin, D., (2015). *Disaster Theory: An Interdisciplinary Approach to Concepts and Causes*. ButterworthHeinemann, Boston.
- Etimoloji Türkçe, (2021). Türkçe Etimoloji Sözlüğü. <https://www.etimolojiturkce.com/>. Çevrimiçi Erişim: 12/09/2024.
- Federici, Federico M., Brian J. Gerber, Sharon O'Brien, and Patrick Cadwell. (2019). The International Humanitarian Sector and Language Translation in Crisis Situations. Assessment of Current Practices and Future Needs. Accessed April 7, 2019.
- Holmgren, Helle, Hanne Søndergaard ve Ask Elklit. (2003). Stress and coping in traumatised interpreters: A pilot study of refugee interpreters working for a humanitarian organisation. *Intervention* 1 (3): 22–27.
- İşıklı, S. ve Tüzün, Z. (2017). Afetlerin akut dönem psikolojik etkilerine yönelik psikososyal müdahale yaklaşımları. *Türkiye Klinikleri (Journal of Psychology- Special Topics)*, 2(3), 180-188.
- Inghilleri, M. (2005). Mediating zones of uncertainty. *The Translator*, 11(1), 69-85. <https://doi.org/10.1080/13556509.2005.10799190>
- Inghilleri, M., ve Harding, S. (2010). Translating violent conflict. *The Translator*, 16(2), 165-173. <https://doi.org/10.1080/13556509.2010.10799467>
- Kahraman Duru, R. (2024). Interpreting for/ from emergency/ disaster response to crisis management. In Ak, E., Saki Demirel, A. eds. *Navigating Tapestry of Translation Studies in Türkiye*. Berlin, Germany: Peter Lang Verlag.
- Kahraman Duru, .R. (2023). Afette rehber çevirmenlik (ARÇ) oluşumu. [Web blog paylaşımı] Çevrimiçi erişim için: <https://ceviridernegi.org/afette-rehber-cevirmenlik-olusumu>
- Kahraman, S., Polat, E., ve Korkmazıyürek, B. (2021). Afet Yönetim Döngüsündeki Ana Terimler. *Avrasya Terim Dergisi*, 9(3), 7-14.
- Killian, Kyle D. (2008). Helping till it hurts? A multi-method study of compassion fatigue, burnout, and self-care in clinicians working with trauma survivors. *Traumatology: An International Journal* 14 (2): 32–44. <https://doi.org/10.1177/1534765608319083>
- Kirkpatrick, K. (2020). Across the language barrier. *Communications of the ACM*, 63(3), 15-17. <https://doi.org/10.1145/3379495>

- Knodel, Rebekah K. (2018). Coping with vicarious trauma in mental health interpreting. *Journal of Interpretation* 26 (1): 1–23.
- Kurultay, T ve Bulut, A. (2012). “Toplum Çevirmenliğine Yeniden Bakışta Afette Rehber Çevirmenlik.” *İ.Ü. Çeviribilim Dergisi*. 2014 Ağustos. S. 88-89.
- Kurultay, T. (2023). Afet Müdahalesinde Çevirmenlik– 1. Bölüm. [Web blog paylaşımı] Çevrimiçi erişim için: <https://ceviridernegi.org/afet-mudahalesinde-cevirmenlik-1-bolum>
- Kurultay, T. (2023). Afet Müdahalesinde Çevirmenlik – 2. Bölüm. [Web blog paylaşımı] Çevrimiçi erişim için: <https://ceviridernegi.org/afet-mudahalesinde-cevirmenlik-2-bolum>
- Liddell, H.G and R. Scott, (1996). *A Greek-English Lexicon*. Clarendon Press, Oxford.
- McDowell, Liz, DeAnne K. Hilfinger Messias ve Robin Dawson Estrada. (2011). The work of language interpretation in health care: Complex, challenging, exhausting, and often invisible. *Journal of Transcultural Nursing* 22 (2): 137–147.
- Mehus, Christopher J. ve Emily H. Becher. (2016). Secondary traumatic stress, burnout, and compassion satisfaction in a sample of spoken-language interpreters. *Traumatology: An International Journal* 22 (4): 249–254. <https://doi.org/10.1037/trm0000023>
- Miller, Kenneth E., Zoe L. Martell, Linda Pazdirek, Melissa Caruth ve Diana Lopez.(2005). The role of interpreters in psychotherapy with refugees: An exploratory study. *American Journal of Orthopsychiatry* 75 (1): 27–39. <https://doi.org/10.1037/0002-9432.75.1.27>
- Moser-Mercer, B., Kherbiche, L., ve Class, B. (2014). Interpreting conflict: Training challenges in humanitarian field interpreting. *Journal of Human Rights Practice*, 6(1), 140-158. <https://doi.org/10.1093/jhuman/hut025>
- Myers, Shannon B., Alison C. Sweeney, Victoria Popick, Kimberly Wesley, Amanda Bordfeld ve Randy Fingerhut. (2012). Self-care practices and perceived stress levels among psychology graduate students. *Training and Education in Professional Psychology* 6 (1): 55–66. <https://doi.org/10.1037/a0026534>
- Ndongo-Keller, Justine. (2015). Vicarious trauma and stress management. In Holly Mikkelsen & Renée Jourdenais, eds. *The Routledge handbook of interpreting*. London: Routledge, 337–351.
- O’Brien, Sharon. (2016). “Training Translators for Crisis Communication: Translators Without Borders as an Example.” In *Mediating Emergencies and Conflicts. Frontline Translating and Interpreting*, edited by Federico M. Federici, 85 –111. Houndshill, Basingstoke and New York, NY: Palgrave Macmillan.
- Online Etymology Dictionary. (2021). Online Etymology Dictionary. <https://www.etymonline.com/>. Çevrimiçi erişim: 12.09.2024.
- Posluns, Kirsten ve Terry Lynn Gall. (2020). Dear mental health practitioners, take care of yourselves: A literature review on self-care. *International Journal for the Advancement of Counselling* 42: 1–20. <https://doi.org/10.1007/s10447-019-09382-w>
- Roudini, J., Khankeh, H. R., ve Witruk, E. (2017). Disaster mental health preparedness in the community: A systematic review study. *Health Psychology Open*, 4(1), 1-12.
- Rupert, Patricia A. ve Jamie Scaletta Kent. (2007). Gender and work setting differences in career sustaining behaviors and burnout among professional psychologists. *Professional Psychology: Research and Practice* 38 (1): 88–96. <https://doi.org/10.1037/0735-7028.38.1.88>
- Santana, Mercedes C. ve Nadya A. Fouad. (2017). Development and validation of a Self-Care Behavior Inventory. *Training and Education in Professional Psychology* 11 (3): 140–145. <https://doi.org/10.1037/tep0000142>
- Slovic, P. (1987). “Perception of risk.” *Science* 236 (4799): 280–285.
- Slovic, P., and Ellen Peters. (2006). “Risk Perception and Affect.” *Current Directions in Psychological Science* 15 (6): 322–325.
- Şan, F. (2021). Psikoterapi çevirmenliği: psikososyal destek hizmetlerinde çevirmenin rolü ve önemi. *RumeliDE Dil Ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (23), 1027-1041. <https://doi.org/10.29000/rumelide.949989>.
- Şan, F. ve Kahraman Duru, R. (Ed.) (2022). *Türk Kızılay, Toplum Temelli Sağlık ve Psikososyal Destek Hizmetlerinde Çevirmenlik Kılavuzu*, Türkiye Kızılay Derneği, Ankara.
- Sener Erkırtay, O. ve Polat Ulas, A. ve Kıncal, S. (2024). Perceptions of interpreters working for refugee clients of the psychological effects of their work. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (O14), 1429-1452. DOI: 10.29000/rumelide.1455538.
- Translators Without Borders. (2024).Çevrimiçi erişim için: <https://translatorswithoutborders.org/about-us/>
- Yazıcı, H., Özdemir, M. ve Ardıç Kemer kaya, E.Ö. (2022). Travma sonrası değişim ölçeği: Türkçe uyarlama, geçerlik-güvenirlilik çalışması. *Nesne*, 10(23), 32-44.

Atıf biçimi / How to cite this article

Şan, F., Kahraman Duru, R. (2024) Stress factors and self-care needs in disaster and crisis interpreting. *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi - Istanbul University Journal of Translation Studies*, 21, 41–60. <https://doi.org/10.26650/ijuts.2024.1559819>